

Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών
Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Φιλοσοφίας

Διδρυματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών:

Ζώα: Ηθική, Δίκαιο, Ευζωία

Διπλωματική Εργασία για την απόκτηση Διπλώματος Μεταπτυχιακών Σπουδών

Κωνσταντίνος Ζέρβας

**Κινήματα διαμαρτυρίας στον ψηφιακό κόσμο
για τα δικαιώματα των ζώων. Η περίπτωση της οργάνωσης *PeTA*.**

Ημερομηνία: 6/9/2024

Επιβλέπων: Βασίλειος Ε. Πανταζής, Μέλος Ε.ΔΙ.Π., Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

(Τμήμα Βιοχημείας και Βιοτεχνολογίας)

Μέλη τριμελούς επιτροπής:

Βασίλειος Ε. Πανταζής	Μέλος Ε.ΔΙ.Π.	Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας Τμήμα Βιοχημείας και Βιοτεχνολογίας Διδάσκων ΔΠΜΣ «Ζώα: Ηθική, Δίκαιο, Ευζωία» Τμήματος Φιλοσοφίας ΕΚΠΑ-Ελληνικό Ινστιτούτο Παστέρ
Ευάγγελος Πρωτοπαπαδάκης	Μέλος Δ.Ε.Π. (Καθηγητής)	ΕΚΠΑ Τμήμα Φιλοσοφίας Διδάσκων ΔΠΜΣ «Ζώα: Ηθική, Δίκαιο, Ευζωία» Τμήματος Φιλοσοφίας ΕΚΠΑ-Ελληνικό Ινστιτούτο Παστέρ
Γεώργιος Αραμπατζής	Μέλος Δ.Ε.Π. (Καθηγητής)	ΕΚΠΑ Τμήμα Φιλοσοφίας Διδάσκων ΔΠΜΣ «Ζώα: Ηθική, Δίκαιο, Ευζωία» Τμήματος Φιλοσοφίας ΕΚΠΑ-Ελληνικό Ινστιτούτο Παστέρ

Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών

Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Φιλοσοφίας,

Κωνσταντίνος Ζέρβας, © 2024 - Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών
Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Φιλοσοφίας

Διδρυματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών:
Ζώα: Ηθική, Δίκαιο, Ευζωία

Διπλωματική Εργασία για την απόκτηση Διπλώματος Μεταπτυχιακών Σπουδών

Κωνσταντίνος Ζέρβας

**Κινήματα διαμαρτυρίας στον ψηφιακό κόσμο
για τα δικαιώματα των ζώων. Η περίπτωση της οργάνωσης *PeTA*.**

Ημερομηνία: 12/9/24

Επιβλέπων: Βασίλειος Ε. Πανταζής, Μέλος Ε.ΔΙ.Π., Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
(Τμήμα Βιοχημείας και Βιοτεχνολογίας)

Μέλη τριμελούς επιτροπής:

Βασίλειος Ε. Πανταζής	Μέλος Ε.ΔΙ.Π.	Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας Τμήμα Βιοχημείας και Βιοτεχνολογίας Διδάσκων ΔΠΜΣ «Ζώα: Ηθική, Δίκαιο, Ευζωία» Τμήματος Φιλοσοφίας ΕΚΠΑ-Ελληνικό Ινστιτούτο Παστέρ
Ευάγγελος Πρωτοπαπαδάκης	Μέλος Δ.Ε.Π. (Καθηγητής)	ΕΚΠΑ Τμήμα Φιλοσοφίας Διδάσκων ΔΠΜΣ «Ζώα: Ηθική, Δίκαιο, Ευζωία» Τμήματος Φιλοσοφίας ΕΚΠΑ-Ελληνικό Ινστιτούτο Παστέρ
Γεώργιος Αραμπατζής	Μέλος Δ.Ε.Π. (Καθηγητής)	ΕΚΠΑ Τμήμα Φιλοσοφίας Διδάσκων ΔΠΜΣ «Ζώα: Ηθική, Δίκαιο, Ευζωία» Τμήματος Φιλοσοφίας ΕΚΠΑ-Ελληνικό Ινστιτούτο Παστέρ

Περιεχόμενα

Περίληψη	7
1. Εισαγωγή.....	9
2. Το κίνημα για τα δικαιώματα των ζώων	13
2.1 Τα κινήματα Veganism και Vegetarianism	13
2.2 Στροφή στην αντιμετώπιση των ζώων - animal turn	15
2.3. Critical Animal Studies.....	17
2.4. Από την προστασία, στα δικαιώματα των ζώων.....	18
2.4.1 «Προστασία των ζώων» κατά το 19 ^ο και αρχές του 20 ^{ου} αιώνα	18
2.4.2 Η ανάδυση του κινήματος για τα Δικαιώματα των Ζώων.....	20
3. Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης και κινήματα διαμαρτυρίας	22
3.1. Μια νέα εποχή για τα κινήματα διαμαρτυρίας	22
3.2 Κοινωνική Διαμαρτυρία	25
4. Η οργάνωση <i>PeTA</i>	26
4.1. Η ιστορία της <i>PeTA</i>	26
4.2. Τρόπος οργάνωσης και δράσης	28
4.2.1 Εκστρατείες μεγάλης κλίμακας	28
4.2.2 Θεματολογία της <i>PeTA</i>	29
4.3 Προτάσεις για δράση	35
4.4 Η ρητορική των εκστρατειών	36
4.4.1 Η πρόκληση σκανδάλου ως στρατηγική	37
4.4.2 Επίδειξη του γυμνού σώματος ως πολιτική δήλωση	38
4.4.3 Ο ρόλος των συναισθημάτων.....	40
4.4.4 Η αφήγηση ιστοριών (storytelling).....	41
5. Αποτίμηση των δράσεων: Επιτυχία ή αποτυχία;.....	43
5.1 Το «Ολοκαύτωμα στο πιάτο σου»	43
5.2 Η κατηγορία του σεξισμού	47
5.3. Εκστρατεία «Ο μπαμπάς σου σκοτώνει ζώα;».....	48
5.4. Τα δικαιώματα των ζώων ως lifestyle.....	49
6. Συνολική αποτίμηση	51
Βιβλιογραφία	53

Περίληψη

Το κίνημα για τα δικαιώματα των ζώων έχει επηρεαστεί σημαντικά από την επέκταση του Διαδικτύου και των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης (social media) τις τελευταίες δεκαετίες. Επέτρεψαν στους ακτιβιστές για τα δικαιώματα των ζώων να οργανωθούν και να κινητοποιηθούν σε παγκόσμια κλίμακα. Αυτά τα ψηφιακά εργαλεία έχουν διευκολύνει τη μεγαλύτερη συμμετοχή, τη συλλογική δράση και την ταχεία διάδοση πληροφοριών σχετικά με την κακομεταχείριση των ζώων. Η παρούσα εργασία εξετάζει τις στρατηγικές με τις οποίες το κίνημα για τα δικαιώματα των ζώων χρησιμοποιεί το Διαδίκτυο και τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης προκειμένου να ενισχύσει το κίνημα για τα δικαιώματα των ζώων και να οργανώσει εκστρατείες. Η ανάλυση βασίστηκε στις εκστρατείες της μη κυβερνητικής οργάνωσης *PeTA*, στο παράρτημα Γερμανίας. Η *PeTA* Γερμανίας είναι η μεγαλύτερη σε αριθμό μελών οργάνωση στην Ευρώπη και αποτελεί αντιπροσωπευτική περίπτωση οργάνωσης για τα δικαιώματα των ζώων. Η εργασία αναλύει και καταγράφει τις στρατηγικές και επιχειρεί μια αποτίμηση για την αποτελεσματικότητά τους. Οι θεαματικές εκστρατείες της *PeTA*, βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στο Διαδίκτυο και τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης, ενημερώνουν και ευαισθητοποιούν την κοινή γνώμη για τα θέματα των δικαιωμάτων των ζώων. Συνήθως κρίνονται ως επιτυχημένες επειδή οδηγούν σε αυξημένες οικονομικές εισφορές προς την οργάνωση και εγγραφή νέων μελών. Εντούτοις υπάρχουν και οι κριτικές φωνές που υποστηρίζουν ότι η επικέντρωση στη λογική της πρόκλησης θορύβου για την προσέλκυση της προσοχής ενδεχομένως να υποσκάπτει τους πραγματικούς στόχους του κινήματος για τα δικαιώματα των ζώων.

Λέξεις κλειδιά: Δικαιώματα των Ζώων, Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης, Διαδίκτυο, Κοινωνικά Κινήματα Διαμαρτυρίας, Σπουδές Ανθρώπου-Ζώων, *PeTA*, Μη-Κυβερνητικές Οργανώσεις

Abstract

The animal rights movement has been significantly shaped by the growth of the Internet and social media in recent decades, which have empowered activists to organize and mobilize on a global scale. These digital platforms have enhanced participation, collective action, and the rapid spread of information regarding animal abuse and cruelty. This paper explores the strategies employed by the animal rights movement in leveraging the Internet and social media to strengthen its efforts and organize campaigns. The analysis focuses on the campaigns of a non-governmental organisation, *PeTA* Germany, the largest membership-based animal rights organization in Europe, serving as a representative case study. The paper analyses and documents *PeTA* Germany's online strategies, while also offering an evaluation of their effectiveness, particularly the high-profile-spectacular campaigns that rely heavily on digital platforms to inform the public and raise awareness about animal rights issues. While these campaigns are often deemed successful, as evidenced by increased financial

contributions and new member enrollment, some critics argue that the emphasis on generating attention through sensationalism may detract from the movement's core objectives.

Keywords: Animal Rights, Social Media, Internet, Social Protest Movements, Human-Animal Studies, *PeTA*, Non-Governmental-Organizations

1. Εισαγωγή

Η έλευση των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης έφερε επανάσταση στο τοπίο της επικοινωνίας και του πολιτικού ακτιβισμού, με εκτεταμένες επιπτώσεις στην κοινωνική αλλαγή. Τις τελευταίες δεκαετίες, ο κόσμος έχει γίνει μάρτυρας ενός κύματος διαφορετικών κινημάτων διαμαρτυρίας, από το κίνημα Occupy Wall Street στις Ηνωμένες Πολιτείες μέχρι τις εκτεταμένες εξεγέρσεις της Αραβικής Άνοιξης στη Βόρεια Αφρική και τη Μέση Ανατολή. Τα εν λόγω κινήματα διαμαρτυρίας ενισχύθηκαν και προωθήθηκαν από την άνευ προηγουμένου δύναμη και εμβέλεια των πλατφορμών των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης, τα οποία επέτρεψαν την ταχεία διάδοση πληροφοριών, τον συντονισμό της συλλογικής δράσης και την κινητοποίηση μεγάλου αριθμού ανθρώπων¹.

Η πανταχού παρούσα παρουσία των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης έχει μεταμορφώσει τη δυναμική της διαμαρτυρίας και της κοινωνικής αλλαγής, θολώνοντας τα όρια μεταξύ της ψηφιακής και της φυσικής σφαίρας². Η διάδοση συναισθηματικά και συμβολικά φορτισμένων εικόνων και βίντεο στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης έχει δραματίσει καθοριστικό ρόλο στην ενεργοποίηση και τη διατήρηση αυτών των κινήματων διαμαρτυρίας. Η αυτοπυρπόληση ενός Τυνήσιου πλανόδιου πωλητή, η οποία πυροδότησε την Αραβική Άνοιξη, και η δολοφονία του Τζορτζ Φλόιντ, η οποία πυροδότησε μαζικές διαμαρτυρίες κατά της φυλετικής βίας στις Ηνωμένες Πολιτείες, αποτελούν ισχυρά παραδείγματα του τρόπου με τον οποίο τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης μπορούν να ενισχύσουν και να κινητοποιήσουν τα κοινωνικά κινήματα³.

Οι ερευνητές έχουν επισημάνει τη σημασία των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης για την εξάπλωση και την επιτυχία αυτών των κινήματων διαμαρτυρίας. Η ικανότητα των ατόμων να έχουν πρόσβαση και να μοιράζονται πληροφορίες, να συνδέονται με ομοϊδεάτες ακτιβιστές και να συντονίζουν τη συλλογική δράση υπήρξε κρίσιμος παράγοντας για την κινητοποίηση και την οργάνωση αυτών των κινήματων. Ωστόσο, ο ρόλος των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης σε αυτές τις διαμαρτυρίες έχει επίσης αποτελέσει αντικείμενο συνεχούς συζήτησης και διαμάχης. Ορισμένοι σχολιαστές έχουν αποδώσει καταλυτική επίδραση στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης, χαρακτηρίζοντας τα κινήματα αυτά ως «επαναστάσεις του Twitter» ή «επαναστάσεις του Facebook»⁴. Άλλοι πάλι έχουν υποστηρίξει ότι η επιρροή των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης έχει

¹ Thomas Zeitzoff, "How Social Media Is Changing Conflict," *Journal of Conflict Resolution* 61, no. 9 (2017), doi:10.1177/0022002717721392.

² Sigrid Baringhorst, "Auswirkungen Der Digitalisierung Auf Soziale Bewegungen," in *Politik in Der Digitalen Gesellschaft. Zentrale Problemfelder Und Forschungsperspektiven*, ed. Jeanette Hofmann et al. (Band 1:Politik in der digitalen Gesellschaft) (Bielefeld, Deutschland: Transcript, 2019).

³ Zeynep Tufekci and Christopher Wilson, "Social Media and the Decision to Participate in Political Protest: Observations from Tahrir Square," *Journal of Communication* 62, no. 2 (2012), doi:10.1111/j.1460-2466.2012.01629.x.

⁴ Baringhorst, "Auswirkungen der Digitalisierung auf soziale Bewegungen"

υπερεκτιμηθεί και ότι δεν είναι αποκλειστικά υπεύθυνα για την επιτυχία ή την αποτυχία αυτών των κινημάτων⁵. Οι διαμαρτυρίες του 2020 που προκλήθηκαν από τη δολοφονία του Τζορτζ Φλόιντ και οι ταραχές του 2021 στο Καπιτώλιο στις ΗΠΑ έχουν αναζωπυρώσει τη συζήτηση σχετικά με τον ρόλο των πλατφορμών των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης, ιδίως του Facebook, στη διευκόλυνση και τη διαμόρφωση αυτών των γεγονότων⁶. Ενώ ορισμένοι υποστηρίζουν ότι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης φέρουν σημαντική ευθύνη, άλλοι υποστηρίζουν ότι οι πλατφόρμες δεν ασκούν καταλυτική επιρροή και ότι τα ζητήματα είναι πιο σύνθετα.

Η έρευνα έχει τονίσει τη σημασία των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης στη μείωση του κόστους κινητοποίησης και συντονισμού, διευκολύνοντας τα άτομα να συνδεθούν, να μοιραστούν πληροφορίες και να συμμετάσχουν σε συλλογικές δράσεις. Ωστόσο, ο ακριβής ρόλος των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης σε αυτά τα κινήματα παραμένει αντικείμενο συζήτησης.

Αρχέτυπο σύγκρουσης ενός νέου κοινωνικού κινήματος που αντιπροσωπευόταν από μια μη κυβερνητική οργάνωση, την Greenpeace, αποτελεί η περίπτωση Brent Spar⁷. Η διαμάχη για το Brent Spar ήταν μια πολύ γνωστή περιβαλλοντική διαμάχη που έλαβε χώρα στα μέσα της δεκαετίας του 1990 και έφερε αντιμέτωπη την πολυεθνική πετρελαϊκή εταιρεία Shell με την περιβαλλοντική οργάνωση Greenpeace. Στο επίκεντρο της διαμάχης ήταν το σχέδιο της Shell να αποσύρει την Brent Spar, μια απαρχαιωμένη και παροπλισμένη πλατφόρμα αποθήκευσης και φόρτωσης πετρελαίου, βυθίζοντάς την στα βαθιά νερά του Βόρειου Ατλαντικού Ωκεανού. Η Greenpeace, ωστόσο, αντιτάχθηκε σθεναρά σε αυτό το σχέδιο, υποστηρίζοντας ότι η βύθιση θα προκαλούσε σημαντική και μακροχρόνια περιβαλλοντική ζημία στο θαλάσσιο οικοσύστημα της περιοχής. Οι πιθανές περιβαλλοντικές επιπτώσεις της προτεινόμενης από τη Shell μεθόδου απόσυρσης ήταν το βασικό σημείο διαφωνίας μεταξύ των δύο πλευρών.

Η διαμάχη απέσπασε σημαντική προσοχή στα μέσα ενημέρωσης και ο ρόλος του Διαδικτύου στη διαμόρφωση του αφηγήματος και της έκβασης της διαμάχης είναι αδιαμφισβήτητη. Η Greenpeace μπόρεσε να αξιοποιήσει αποτελεσματικά τη δύναμη του Διαδικτύου για να ενισχύσει το μήνυμά της και να συγκεντρώσει την υποστήριξη του κοινού ενάντια στα σχέδια της Shell. Χρησιμοποιώντας διαδικτυακές πλατφόρμες για τη διάδοση πληροφοριών, την οργάνωση εικονικών και προσωπικών διαμαρτυριών και την κινητοποίηση ενός παγκόσμιου δικτύου ακτιβιστών μέσω εκστρατειών

⁵ Philip N. Howard and Muzammil M. Hussain, "The Role of Digital Media," *Journal of Democracy* 22, no. 3 (2011), doi:10.1353/jod.2011.0041, https://www.researchgate.net/publication/236826345_The_Role_of_Digital_Media.

⁶ Alexander Armbruster, "Besetzung Des Kapitols: Nein, Facebook Ist Nicht Schuld Am Mob," *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, January 7, 2021, 07.01.2021, accessed January 7, 2021, <https://www.faz.net/aktuell/wirtschaft/digitec/us-kapitol-besetzung-nein-facebook-ist-nicht-schuld-am-mob-17134304.html>.

⁷ Vian Bakir, "Greenpeace V. Shell: Media Exploitation and the Social Amplification of Risk Framework (SARF)," *Journal of Risk Research* 8, 7-8 (2005), doi:10.1080/13669870500166898.

ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, η Greenpeace κατάφερε να ασκήσει τεράστια πίεση στη Shell και τελικά να αναγκάσει την εταιρεία να εγκαταλείψει το αρχικό σχέδιο διάθεσης της πλατφόρμας πετρελαίου Brent Spar. Το Διαδίκτυο επέτρεψε στην Greenpeace να διαδώσει γρήγορα τις περιβαλλοντικές ανησυχίες της, να συντονίσει παγκόσμιες διαδηλώσεις και να δημιουργήσει ένα κύμα δημόσιας διαμαρτυρίας που η Shell δεν ήταν σε θέση να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά μόνο μέσω των παραδοσιακών μέσων ενημέρωσης⁸.

Αντίθετα, η αρχική αντίδραση της Shell στη διαμάχη ήταν σε μεγάλο βαθμό αναποτελεσματική, καθώς η εταιρεία αγωνίστηκε να επικοινωνήσει αποτελεσματικά τη θέση της και να αντιμετωπίσει το αφήγημα που προωθούσε η Greenpeace. Η εξάρτηση της εταιρείας από τα παραδοσιακά κανάλια των μέσων ενημέρωσης, όπως η τηλεόραση και ο έντυπος τύπος, αντί της προληπτικής επικοινωνίας με το κοινό σε ψηφιακές πλατφόρμες, συνέβαλε τελικά στην αποτυχία της να επηρεάσει την κοινή γνώμη. Η εμφανής έλλειψη διαφάνειας και η απροθυμία της Shell να αντιμετωπίσει άμεσα τις ανησυχίες που εξέφρασε η Greenpeace και το κοινό στο Διαδίκτυο επιδείνωσαν περαιτέρω την κατάσταση, επιτρέποντας στην Greenpeace να επιβάλει το δικό της αφήγημα γύρω από τη διαμάχη για το Brent Spar.

Η διαμάχη για το Brent Spar χρησιμεύει ως ένα αρχετυπικό παράδειγμα της μεταμορφωτικής δύναμης του Διαδικτύου και της ικανότητάς του να προωθεί κοινωνικές αλλαγές. Αλλά αποτελεί και παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο οι εταιρείες πρέπει να προσαρμόσουν τις στρατηγικές επικοινωνίας τους για να εμπλακούν πιο αποτελεσματικά με το κοινό στην ψηφιακή εποχή.

Από τη δεκαετία του 1980 και μετά, το «κίνημα για τα δικαιώματα των ζώων» άρχισε να αναπτύσσεται σε πολλές χώρες του δυτικού κόσμου. Σε αντίθεση με την παραδοσιακή «προστασία των ζώων», το κίνημα αυτό δεν ήταν πλέον ανθρωποκεντρικό και τάχθηκε υπέρ της πολιτικής και κοινωνικής αναγνώρισης των ίδιων των δικαιωμάτων των ζώων στη ζωή ανεξάρτητα από τον άνθρωπο. Οι πιο ριζοσπαστικοί ακτιβιστές για τα δικαιώματα των ζώων απορρίπτουν όλες τις μορφές κακοποίησης των ζώων από τον άνθρωπο, στα πειράματα, στην κτηνοτροφία, στους ζωολογικούς κήπους και τα τσίρκο, στις ταυρομαχίες, στο κυνήγι και την αλιεία και αλλού. Στο πλαίσιο του κινήματος για τα δικαιώματα των ζώων ξεχωρίζει η οργάνωση *PeTA* (People for the Ethical Treatment of Animals), η οποία προέρχεται από τις ΗΠΑ και ιδρύθηκε ως αδελφή οργάνωση στη Γερμανία το 1994. Με τις εκστρατείες της, στις οποίες χρησιμοποιούνται ιδιαίτερα εντυπωσιακές εικόνες, η *PeTA* στοχεύει να ευαισθητοποιήσει σχετικά με την καθημερινή εκμετάλλευση των ζώων. Με τον τρόπο αυτό, αυτό το «νέο κοινωνικό κίνημα» στοχεύει να επανεξετάσει εκ βάθρων τη στάση των ανθρώπων απέναντι στα ζώα και να κλονίσει τις παραδοσιακές στερεοτυπικές αντιλήψεις σχετικά με τα ανύπαρκτα δικαιώματα των ζώων. Στη Γερμανία, το μήνυμα της *PeTA* ήταν ιδιαίτερα

⁸ Sigrid Baringhorst, *Politik Als Kampagne: Zur Medialen Erzeugung Von Solidarität* (Opladen: Westdeutscher Verlag, 1998).

σοκαριστικό και δυσάρεστο σε καμπάνιες όπως το «Ολοκαύτωμα στο πιάτο σου» (2004), όπου εικόνες από στρατόπεδα συγκέντρωσης τοποθετούνταν δίπλα σε εικόνες νεκρών ζώων.

Σε αυτή την εργασία θα εξετάσουμε τη στρατηγική που ακολουθεί η οργάνωση *PeTA* μέσα από τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης και το Διαδίκτυο προκειμένου να προωθήσει τους στόχους της. Η *PeTA* Γερμανίας είναι η μεγαλύτερη σε αριθμό μελών οργάνωση στην Ευρώπη και αποτελεί αντιπροσωπευτική περίπτωση οργάνωσης για τα δικαιώματα των ζώων. Η εργασία αναλύει και καταγράφει τις στρατηγικές και επιχειρεί μια αποτίμηση για την αποτελεσματικότητά τους. Η ανάλυση του υλικού αντλήθηκε από την ιστοσελίδα της και τις δημοσιεύσεις στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης, ειδικότερα στο Facebook (FB), αφού οι δημοσιεύσεις σε άλλα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης βασιζόνταν στις δημοσιεύσεις της ιστοσελίδας και τις δημοσιεύσεις του FB.

Το δεύτερο κεφάλαιο επιχειρεί μια ιστορική αναδρομή στην εξέλιξη του κοινωνικού κινήματος για τα δικαιώματα των ζώων στην Ευρώπη από τον 19^ο αιώνα μέχρι σήμερα. Σκιαγραφεί τις εξελίξεις από τις πρωτοβουλίες για την «προστασία των ζώων» μέχρι το σημερινό κοινωνικό κίνημα για τα «δικαιώματα των ζώων». Αναφέρεται στη μεγάλη πολιτισμική στροφή που έχει επιτελεστεί στις δυτικές κοινωνίες τις τελευταίες δεκαετίες σε σχέση με την αντιμετώπιση των ζώων, το λεγόμενο *animal turn*. Επίσης γίνεται αναφορά στις Σπουδές Ανθρώπου-Ζώων (*Human-Animal Studies*, HAS) και ειδικότερα στις Κριτικές Σπουδές για τα Ζώα (*Critical Animal Studies*) που επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τις εξελίξεις του κινήματος για τα δικαιώματα των ζώων αλλά και το δημόσιο Λόγο.

Το κεφάλαιο 3 αναφέρεται στη σημασία και τις προσφερόμενες δυνατότητες των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης και του Διαδικτύου για τα κοινωνικά κινήματα στη σημερινή εποχή. Οι δυνατότητες που προσφέρει ο ψηφιακός κόσμος αξιοποιούνται από τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών να προσελκύσουν την προσοχή του κοινού, να προωθήσουν τους στόχους τους και να οργανώσουν ενέργειες που χωρίς τις δυνατότητες που προσφέρει η τεχνολογία θα ήταν πολύ δύσκολο να πραγματοποιηθούν. Η οργάνωση *PeTA* οφείλει την επιτυχία της σε μεγάλο βαθμό στο Διαδίκτυο και στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης που της επιτρέπουν να δημιουργεί μια τεράστια κοινότητα ανθρώπων που επικοινωνεί και συντονίζεται με τη χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας.

Το κεφάλαιο 4 αναφέρεται στις στρατηγικές που χρησιμοποιεί η οργάνωση *PeTA* για το σχεδιασμό των εκστρατειών της. Γίνεται αναφορά στο ιστορικό και πολιτισμικό πλαίσιο ίδρυσης της οργάνωσης, στον τρόπο οργάνωσης, δράσης και επικοινωνίας, τις δυνατότητες διαδικτυακού αλλά και παραδοσιακού ακτιβισμού που προσφέρει. Γίνεται ανάλυση των εκστρατειών και αναφέρονται ενδεικτικά εκστρατείες που θεωρήθηκαν επιτυχημένες για το θόρυβο που ξησήκωσαν, αλλά και που θεωρήθηκαν ως αμφιλεγόμενες ακόμη και εντός του κινήματος για τα δικαιώματα των ζώων. Ιδιαίτερα αναφορά γίνεται στη ρητορική και τη σκηνοθεσία των εκστρατειών που έχουν

πολλές ομοιότητες με την εμπορική διαφήμιση και το μάρκετινγκ.

Το κεφάλαιο 5 επιχειρεί μια ανασκόπηση βασιζόμενη κυρίως σε βιβλιογραφικές πηγές σχετικά με την αποτελεσματικότητα των εκστρατειών της *PeTA* και τη συνεισφορά τους στη γενικότερη προώθηση των στόχων του κινήματος για τα δικαιώματα των ζώων.

Το κεφάλαιο 6 επιχειρεί μια συνολική αποτίμηση και παρουσίαση των αποτελεσμάτων της ανάλυσης που πραγματοποιήθηκε.

2. Το κίνημα για τα δικαιώματα των ζώων

2.1 Τα κινήματα Veganism και Vegetarianism

Οι όροι *vegan* και *vegetarian* αναφέρονται και οι δύο σε τρόπους ζωής (*life style*), που αποκλείουν ορισμένα ζωικά προϊόντα, αλλά διαφέρουν ως προς τον βαθμό αλλά και την υποκείμενη ιδεολογία.

Οι *vegetarian* δεν τρώνε κρέας, πουλερικά ή ψάρια. Ωστόσο, γενικά καταναλώνουν άλλα ζωικά προϊόντα, όπως γαλακτοκομικά (γάλα, τυρί, γιαούρτι) και αυγά. Υπάρχουν διάφορες υποκατηγορίες, όπως οι *Lacto-vegetarian*, που τρώνε γαλακτοκομικά προϊόντα, αλλά αποκλείουν τα αυγά, οι *Ovo-vegetarian*, που τρώνε αυγά αλλά αποκλείουν τα γαλακτοκομικά προϊόντα, οι *Lacto-ovo vegetarian*, που τρώνε και γαλακτοκομικά προϊόντα και αυγά και οι *Pescatarian*, αν και δεν είναι αυστηρά χορτοφάγοι, αποφεύγουν το κρέας και τα πουλερικά, αλλά τρώνε ψάρια και θαλασσινά.

Οι *vegan* αποφεύγουν όλα τα ζωικά προϊόντα, συμπεριλαμβανομένου του κρέατος, των πουλερικών, των ψαριών, των γαλακτοκομικών, των αυγών, ακόμη και του μελιού. Η διατροφή τους αποτελείται εξ ολοκλήρου από τρόφιμα φυτικής προέλευσης, όπως φρούτα, λαχανικά, δημητριακά, όσπρια, ξηρούς καρπούς και σπόρους. Πολλοί *vegans* επεκτείνουν τη φιλοσοφία τους πέρα από τη διατροφή, αποφεύγοντας όλα τα προϊόντα ζωικής προέλευσης στην καθημερινή ζωή, όπως δέρμα, μαλλί, μετάξι και προϊόντα που έχουν δοκιμαστεί σε ζώα.

Ο βεγκανισμός (*veganism*) περιλαμβάνει μια ευρύτερη ηθική στάση ενάντια στην εκμετάλλευση των ζώων, επηρεάζοντας τις επιλογές σε ρούχα, καλλυντικά και άλλα προϊόντα. Ο βεγκεταριανισμός (*vegetarianism*) επικεντρώνεται περισσότερο στη διατροφή.

Ο βεγκανισμός είναι ένας τρόπος ζωής και μια ιδεολογία που έχει σημαντική απήχηση τα τελευταία χρόνια. Στον πυρήνα του, ο βεγκανισμός υποστηρίζει την εξάλειψη της εκμετάλλευσης και της σκληρότητας κατά των ζώων σε όλες τις πτυχές της ζωής, συμπεριλαμβανομένων, μεταξύ άλλων, των τροφίμων, της ένδυσης και της ψυχαγωγίας. Τα ηθικά και βιώσιμα κίνητρα κατανάλωσης που οδηγούν το κίνημα των *vegan* έχουν

αποτελέσει αντικείμενο εκτεταμένης έρευνας, ρίχνοντας φως στην πολύπλευρη φύση αυτού του ανερχόμενου κοινωνικού φαινομένου. Οι vegan προσπαθούν να αποφύγουν τη χρήση ζωικών προϊόντων, επιλέγοντας εναλλακτικές λύσεις φυτικής προέλευσης και απορρίπτοντας συνειδητά την κακομεταχείριση των ζώων προς όφελος του ανθρώπου. Αυτή η δέσμευση για ηθική και περιβαλλοντικά συνειδητή διαβίωση έχει καταστήσει τον βεγκανισμό μια ισχυρή δύναμη για κοινωνική και περιβαλλοντική αλλαγή⁹.

Ο vegan τρόπος ζωής εκτείνεται πέρα από τις απλές διατροφικές επιλογές, καθώς περιλαμβάνει μια ευρύτερη κοσμοθεωρία που δίνει προτεραιότητα στην ευημερία των ζώων και του πλανήτη. Η προσκόλληση στη χορτοφαγική διατροφή αποτελεί συχνά αντανάκλαση της κοινωνικής ταυτότητας του ατόμου, με τα κίνητρα πίσω από αυτή την επιλογή να έχουν τις ρίζες τους σε ηθικές ανησυχίες και ανησυχίες που σχετίζονται με την υγεία. Η ευημερία των ζώων αποτελεί πρωταρχικό κίνητρο, καθώς οι vegan επιδιώκουν να αποφύγουν να συμβάλλουν στην ταλαιπωρία των ζώων σε βιομηχανίες όπως τα τρόφιμα, η ένδυση και η ψυχαγωγία¹⁰.

Εκτός από τους ηθικούς προβληματισμούς, ο περιβαλλοντικός αντίκτυπος της βιομηχανικής εκτροφής ζώων υπήρξε επίσης βασικός παράγοντας για την άνοδο του βεγκανισμού. Οι vegan αναγνωρίζουν το σημαντικό αποτύπωμα άνθρακα και την εξάντληση των πόρων που συνδέονται με την παραγωγή και την κατανάλωση ζωικών προϊόντων προέλευσης, γεγονός που τους οδηγεί στην υιοθέτηση πιο βιώσιμων πρακτικών κατανάλωσης¹¹.

Το κίνημα των vegan, με την έμφαση που δίνει στην ελεύθερη από σκληρότητα (cruelty free) και τη συμπονετική διαβίωση, έχει αποκτήσει σημαντική δυναμική ως ισχυρή δύναμη για κοινωνική και περιβαλλοντική αλλαγή. Καθώς η ζήτηση για εναλλακτικές λύσεις χωρίς ζώα συνεχίζει να αυξάνεται, ο vegan τρόπος ζωής έχει γίνει όλο και πιο προσιτός και κυρίαρχος, μεταμορφώνοντας τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα προσεγγίζουν τις καταναλωτικές τους συνήθειες και τη σχέση τους με τον φυσικό κόσμο. Ο μετασχηματισμός αυτός επεκτείνεται πέρα από τις ατομικές επιλογές, καθώς το κίνημα των vegan έχει επίσης επηρεάσει ευρύτερες κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές, πιέζοντας για την ανάπτυξη πιο βιώσιμων και ηθικών πρακτικών σε διάφορους κλάδους. Η αυξανόμενη δημοτικότητα του βεγκανισμού έχει επίσης καλλιεργήσει την αίσθηση της κοινότητας μεταξύ των οπαδών του, οι οποίοι βρίσκουν αλληλεγγύη στην κοινή τους δέσμευση για τη δημιουργία ενός πιο δίκαιου και οικολογικά

⁹ Mikko Kurenlahti and Arto O. Salonen, "Rethinking Consumerism from the Perspective of Religion," *Sustainability* 10, no. 7 (2018), doi:10.3390/su10072454.

¹⁰ Barbara Čater and Patricia Fux, "Analysis of Interactions on Non-Profit Organization's Social Media Channel in the Context of Cruelty-Free Ethical Consumerism," *Dynamic Relationships Management Journal* 7, no. 1 (2018), doi:10.17708/DRMJ.2018.v07n01a03.

¹¹ Amber Martin-Woodhead, "Limited, Considered and Sustainable Consumption: The (Non)Consumption Practices of UK Minimalists," *Journal of Consumer Culture* 22, no. 4 (2022), doi:10.1177/14695405211039608.

ισορροπημένου κόσμου¹². Η προώθηση του βεγκανισμού ως τρόπου και φιλοσοφία ζωής αποτελεί έναν από τους πρωταρχικούς στόχους της *PeTA*.

2.2 Στροφή στην αντιμετώπιση των ζώων - animal turn

Οι Σπουδές Ανθρώπου-Ζώων (Human Animal Studies, HAS) είναι ένας νέος διεπιστημονικός τομέας έρευνας που εξετάζει τις πολύπλοκες σχέσεις μεταξύ ανθρώπων και άλλων ζώων, υιοθετώντας και διανοίγοντας όμως νέες προοπτικές, που δεν ήταν στο επίκεντρο της επιστημονικής έρευνας έως τώρα. Ο Σπουδές Ανθρώπου-Ζώων (HAS) διερευνά τους χώρους που καταλαμβάνουν τα ζώα στον κοινωνικό και πολιτισμικό κόσμο των ανθρώπων και τις αλληλεπιδράσεις που έχουν οι άνθρωποι μαζί τους. Στο επίκεντρο βρίσκεται η διερεύνηση των τρόπων με τους οποίους η ζωή των ζώων διασταυρώνεται με τις ανθρώπινες κοινωνίες¹³.

Οι Σπουδές Ανθρώπου-Ζώων ασχολούνται με τις αλληλεπιδράσεις και τις σχέσεις μεταξύ ανθρώπων και ζώων. Εξετάζουν το χώρο που καταλαμβάνουν τα ζώα στον πολιτισμό και την κοινωνία και τον τρόπο με τον οποίο οι τρόποι ζωής των ζώων και των ανθρώπων συναντώνται και αλληλοεπηρεάζονται.

Προς το τέλος του 20^{ου} αιώνα, η σχέση μεταξύ ανθρώπων και ζώων έγινε αντικείμενο επιστημονικής έρευνας λόγω και των εξελίξεων κυρίως όσον αφορά προβλήματα στον τομέα της διατροφής και των περιβαλλοντικών προβλημάτων. Η παγκόσμια εργοστασιακή κτηνοτροφία και οι σοβαρές συνέπειές της για τα ζώα, τους ανθρώπους και το περιβάλλον οδήγησαν σε κοινωνικές συζητήσεις σχετικά με τη σημερινή σχέση μεταξύ ανθρώπων και ζώων. Ενώ παλαιότερα στο επίκεντρο βρίσκονταν οι συνθήκες παραγωγής στην κτηνοτροφία και οι αρνητικές συνέπειές τους για τον άνθρωπο και το περιβάλλον, οι συζητήσεις άρχισαν να γίνονται στο πλαίσιο της Ηθικής¹⁴.

Στις αρχές του 21^{ου} αιώνα τα διατροφικά σκάνδαλα και οι εκδόσεις βιβλίων, οι προβολές ντοκιμαντέρ και οι εκστρατείες μη κυβερνητικών οργανώσεων έστρεψαν την προσοχή του κόσμου σε ζητήματα εκμετάλλευσης των ζώων και στη σύνδεση των οικολογικών προβλημάτων (μόλυνση του περιβάλλοντος, ρύπανση των υδάτων, διάβρωση του εδάφους, εμφάνιση ασθενειών και επιδημιών) και τη σύνδεσή τους με την βιομηχανική εκτροφή. Το εξαιρετικά επίκαιρο θέμα των οικολογικών προβλημάτων που συνδέονται με την κτηνοτροφία αναγκάζει τους ανθρώπους να παρεκκλίνουν

¹² Shila M. Hargreaves et al., "Vegetarian Diet: An Overview Through the Perspective of Quality of Life Domains," *International journal of environmental research and public health* 18, no. 8 (2021), doi:10.3390/ijerph18084067}.

¹³ Margo DeMello, *Animals and Society: An Introduction to Human-Animal Studies* (New York: Columbia University Press, 2012).

¹⁴ Pär Segerdahl, *Undisciplined Animals: Invitations to Animal Studies* (Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Pub, 2011).

από την ανθρωποκεντρική κοσμοθεωρία - που θεωρεί τον άνθρωπο ως το κέντρο του σύμπαντος - και να εξετάσουν τις επιπτώσεις που έχει μια τέτοια κοσμοθεωρία στον κόσμο και στα άλλα είδη που τον κατοικούν.

Η επιστήμη έχει υποστεί αρκετές αλλαγές παραδείγματος τις τελευταίες δεκαετίες. Αυτό σημαίνει ότι η άποψη για ορισμένα φαινόμενα έχει αλλάξει ριζικά. Αυτές οι αλλαγές παραδείγματος είναι επίσης γνωστές ως *στροφές (turns)*. Στις σπουδές ανθρώπου-ζώων γίνεται επίσης λόγος για μια *στροφή προς τα ζώα (animal turn)*, η οποία εισάγει τις θεμελιώδεις θεωρήσεις των σπουδών ανθρώπου-ζώων σε επιμέρους επιστημονικούς κλάδους¹⁵.

Στο επίκεντρο της κριτικής για την αλλαγή παραδείγματος βρέθηκε η έννοια του *ειδισμού (speciesism)*. Ειδισμός είναι ένας όρος που χρησιμοποιείται για να περιγράψει την πεποίθηση ότι ένα είδος -συνήθως ο άνθρωπος- είναι εγγενώς ανώτερο από άλλα είδη, γεγονός που οδηγεί στην αδικαιολόγητη εκμετάλλευση ή κακομεταχείριση των μη ανθρώπινων ζώων. Η έννοια συχνά συγκρίνεται με άλλες μορφές διακρίσεων, όπως ο ρατσισμός ή ο σεξισμός, όπου ορισμένες ομάδες θεωρούνται λιγότερο σημαντικές ή έχουν λιγότερη αξία με βάση αυθαίρετα χαρακτηριστικά. Ο ειδισμός έχει τις ρίζες του στην βαθιά ριζωμένη αντίληψη ότι οι άνθρωποι έχουν υψηλότερη ηθική υπόσταση από τα άλλα ζώα απλώς και μόνο επειδή είναι άνθρωποι (ανθρωποκεντρισμός). Αυτή η πεποίθηση επιτρέπει τη δικαιολόγηση πρακτικών που βλάπτουν τα ζώα, όπως η εργοστασιακή εκτροφή, τα πειράματα σε ζώα, το κυνήγι και η ψυχαγωγία, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη τα συμφέροντα ή ο πόνος των ζώων. Ο ειδισμός αμφισβητεί την παραδοσιακή άποψη της ανθρώπινης ανωτερότητας έναντι των άλλων ζώων. Θέτει σημαντικά ηθικά ερωτήματα σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουμε τα μη ανθρώπινα ζώα και κατά πόσον οι τρέχουσες πρακτικές μας είναι δικαιολογημένες. Οι υπερασπιστές των δικαιωμάτων των ζώων υποστηρίζουν ότι οι γνωστικές διαφορές δεν δικαιολογούν άνιση ηθική αντιμετώπιση. Η ικανότητα να αισθάνονται πόνος, και όχι η νοημοσύνη ή η ένταξη στο είδος, θα πρέπει να είναι η βάση για την ηθική μέριμνα. Η συζήτηση σχετικά με τον ειδισμό είναι κεντρικής σημασίας για τις συζητήσεις σχετικά με τα δικαιώματα των ζώων, τον βεγκανισμό και τις ευρύτερες ηθικές υποχρεώσεις που έχουν οι άνθρωποι απέναντι σε άλλα έμβια όντα.

Η ενημέρωση του κόσμου και η καταπολέμηση του ειδισμού αποτελεί προεξέχοντα στόχο της *PeTA*.

¹⁵ Gabriela Kompatscher, Reingard Spannring and Schachinger Karin, *Human-Animal Studies: Eine Einführung Für Studierende Und Lehrende* (Münster: UTB; Waxmann, 2021).

2.3. Critical Animal Studies

Οι Κριτικές Σπουδές για τα Ζώα (Critical Animal Studies) εδράζονται στην παράδοση της Κριτικής Θεωρίας και επιχειρούν να την συνδέσουν στην έρευνα για τις σχέσεις ανθρώπων και ζώων και στην Ηθική σχετικά με την αντιμετώπιση των ζώων. Αναδύθηκε το 2001 με την ίδρυση του Ινστιτούτου Κριτικών Σπουδών για τα Ζώα (ICAS)¹⁶. Στο επίκεντρο του ενδιαφέροντός τους είναι η ηθική για τα ζώα, η περιβαλλοντική δικαιοσύνη, η πολιτική της κοινωνικής δικαιοσύνης και η κριτική ανάλυση του υποκείμενου ρόλου που διαδραματίζει το καπιταλιστικό σύστημα. Οι ερευνητές επιδιώκουν να ενσωματώσουν στην ακαδημαϊκή έρευνα την πολιτική δέσμευση και τον ακτιβισμό.

Οι Κριτικές Σπουδές για τα Ζώα (Critical Animal Studies) είναι ένας διεπιστημονικός κλάδος που εξετάζει την πολύπλευρη και συχνά πολύπλοκη σχέση μεταξύ ανθρώπων και μη ανθρώπινων ζώων. Το πεδίο αυτό αμφισβητεί τις παραδοσιακές ανθρωποκεντρικές προοπτικές που κυριαρχούν εδώ και καιρό στον ακαδημαϊκό χώρο και την κοινωνία, επιδιώκοντας να κατανοήσει τους τρόπους με τους οποίους τα ανθρώπινα συστήματα εξουσίας, καταπίεσης και εκμετάλλευσης έχουν επεκταθεί στον μη ανθρώπινο κόσμο¹⁷. Αντλώντας στοιχεία από ένα ευρύ φάσμα επιστημονικών κλάδων, όπως η φιλοσοφία, η κοινωνιολογία, η ανθρωπολογία και οι περιβαλλοντικές σπουδές, οι Κριτικές Σπουδές για τα Ζώα στοχεύουν αφενός μεν στην αποκάλυψη των υποκείμενων ιδεολογιών και των διαρθρωτικών ανισοτήτων που τοποθετούν τα ζώα ως υποδεέστερα των ανθρώπων, αφετέρου δε στην υποστήριξη της αναγνώρισης των ζώων ως αισθανόμενων όντων με εγγενή αξία και ηθική υπόσταση. Αυτή η προσέγγιση επιδιώκει τελικά να διερευνήσει εναλλακτικούς τρόπους για την εγκαθίδρυση πιο δίκαιων και ισότιμων σχέσεων μεταξύ πολλών ειδών, ξεπερνώντας την περιοριστική έννοια του ειδικού που έχει χρησιμοποιηθεί για να δικαιολογήσει την κακομεταχείριση της μη ανθρώπινης ζωής¹⁸.

Τα βασικά θέματα των Κριτικών Σπουδών για τα Ζώα περιλαμβάνουν ένα ευρύ φάσμα θεμάτων, όπως η εμπορευματοποίηση των ζώων, η περιβαλλοντική υποβάθμιση και η απώλεια των ενδιαιτημάτων των ζώων, καθώς και η ανάγκη συνύπαρξης των ανθρώπων με άλλα είδη σε αστικά, αγροτικά και φυσικά περιβάλλοντα. Οι ερευνητές μελετητές σε αυτό το πεδίο έχουν επίσης επεκτείνει την έννοια της διατομεακότητας (intersectionality) για να συμπεριλάβουν τα μη ανθρώπινα ζώα, αναγνωρίζοντας τους τρόπους με τους οποίους τα συστήματα καταπίεσης που στοχεύουν σε περιθωριοποιημένες ανθρώπινες κοινότητες συχνά συνδέονται άρρηκτα με την εκμετάλλευση

¹⁶ <https://www.criticalanimalstudies.org>

¹⁷ Nik Taylor and Richard Twine, *The Rise of Critical Animal Studies: From the Margins to the Centre*, Routledge advances in sociology 125 (London, New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2014).

¹⁸ Jordan Halliday and Tyler Lang, *Critical Animal Studies and Social Justice: Critical Theory, Dismantling Speciesism, and Total Liberation*, ed. Anthony J. Nocella and Amber E. George, Critical animal studies and theory (Lanham: Lexington Books, 2022).

άλλων ειδών. Επιπλέον, η έρευνα σε αυτόν τον τομέα έχει διερευνήσει τις γνωστικές ικανότητες, τη συναισθηματική νοημοσύνη και τις κοινωνικές συμπεριφορές των μη ανθρώπινων ζώων, αμφισβητώντας τον ιεραρχικό διαχωρισμό μεταξύ ανθρώπων και άλλων έμβιων όντων¹⁹.

Οι Κριτικές Σπουδές για τα Ζώα χρησιμοποιούν μια πολύπλευρη προσέγγιση που συνδυάζει την ακαδημαϊκή έρευνα, την υπεράσπιση και τον ακτιβισμό από τη βάση. Οι ερευνητές ασχολούνται με την κριτική ανάλυση των πολιτιστικών αναπαραστάσεων, των νομικών πλαισίων και των δημόσιων πολιτικών που διαιωνίζουν την περιθωριοποίηση των ζώων, ενώ παράλληλα επιδιώκουν να ενισχύσουν τις φωνές και τις εμπειρίες των μη ανθρώπινων όντων²⁰. Τελικά, οι Κριτικές Σπουδές Μελέτες για τα Ζώα επιδιώκουν να μετασχηματίσουν το κυρίαρχο ανθρωποκεντρικό παράδειγμα και να προωθήσουν ένα πιο περιεκτικό και δίκαιο όραμα της συνύπαρξης πολλών ειδών.

2.4. Από την προστασία, στα δικαιώματα των ζώων

2.4.1 «Προστασία των ζώων» κατά το 19^ο και αρχές του 20^{ου} αιώνα

Η εμφάνιση οργανωμένων πρωτοβουλιών για την προστασία των ζώων ανάγεται στις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Εκείνη την εποχή έγιναν προσπάθειες στη Μεγάλη Βρετανία να κατοχυρωθεί η «καλή μεταχείριση» των ζώων στη νομοθεσία, οι οποίες και έφεραν σημαντικά αποτελέσματα. Το 1822, ο νόμος για την πρόληψη της σκληρής μεταχείρισης των βοοειδών ψηφίστηκε από το βρετανικό κοινοβούλιο ως ο πρώτος νόμος για την καλή μεταχείριση των ζώων στον κόσμο. Αυτό συνοδεύτηκε από τη δημιουργία ομάδων που δεσμεύτηκαν να προστατεύουν τα ζώα και να επιβάλλουν τον νόμο²¹. Η Βασιλική Εταιρεία για την Πρόληψη της Κακοποίησης των Ζώων (RSPCA) ιδρύθηκε το 1824 και η Εταιρεία Χορτοφάγων (Vegetarian Society) το 1847. Το κίνητρο για την υπεράσπιση των ζώων ήταν πολύπλευρο. Διάφορες θρησκευτικές θεωρίες στο πλαίσιο του Ευαγγελισμού, για παράδειγμα, περιλάμβαναν την ευημερία των ζώων ως στοιχείο της υπόσχεσης της σωτηρίας. Οι μεθοδιστές και οι Κουάκεροι έδιναν ιδιαίτερη έμφαση στη συμπόνια για τα ζώα. Επιπλέον, το ζήτημα της ευημερίας των ζώων προωθήθηκε για αντιπερισπασμό σε ζητήματα ταξικών ανταγωνισμών αλλά και σε ερωτήματα σχετικά με την κοινωνική θέση της γυναίκας. Οι πρώιμες διαδικασίες αστικοποίησης και εκβιομηχάνισης συνέβαλαν επίσης στο να αποκτήσουν τα ζώα ένα καθεστώς διαφορετικό από αυτό των απλών αντικειμένων χρήσης. Επιπλέον, έλαβε χώρα μια κοσμική-φιλοσοφική αλλαγή παραδείγματος, εμπνευσμένη ιδίως από τον αγγλικό εμπειρισμό, η οποία συμπεριέλαβε τα ζώα στον κύκλο των ηθικών

¹⁹ Andrea D. Cooper, "Writing Humanimals: Critical Animal Studies and Jewish Studies," *Religion Compass* 13, no. 12 (2019), doi:10.1111/rec3.12341.

²⁰ Nick Pendergrast, "PETA, Patriarchy and Intersectionality," 7, no. 1 (2018).

²¹ Mieke Roscher, *Ein Königreich Für Tiere: Die Geschichte Der Britischen Tierrechtsbewegung* (Marburg: Tectum-Verl., 2009).

προβληματισμών.

Οι Γερμανοί ακτιβιστές εμπνεύστηκαν εν μέρει από προσωπικές συναντήσεις με Βρετανούς ακτιβιστές για τα δικαιώματα των ζώων και εν μέρει από τις δημοσιεύσεις τους²². Δημιουργήθηκαν σε όλη τη Γερμανία ενώσεις για την προστασία των ζώων, πολλές φορές με πρωτοβουλίες ανθρώπων που σχετίζονταν με την Εκκλησία. Ο βασικός στόχος αυτών των οργανώσεων ήταν καθαρά ανθρωποκεντρικός: η ηθική βελτίωση του πληθυσμού. Σε διεθνές επίπεδο, σχεδόν όλες οι ευρωπαϊκές χώρες - οι προτεσταντικές νωρίτερα από τις καθολικές - και οι αποικίες τους καθώς και οι Ηνωμένες Πολιτείες ακολούθησαν το παράδειγμα στο τελευταίο τρίτο του 19^{ου} αιώνα ιδρύοντας οργανώσεις για την προστασία των ζώων²³.

Οι γερμανικές φιλοζωικές οργανώσεις αναπτύχθηκαν ραγδαία και σύντομα έγιναν από τις μεγαλύτερες της Ευρώπης. Σε Βρετανία και Γερμανία άρχισε σιγά σιγά να διαμορφώνεται ένα πιο ριζοσπαστικό κίνημα, που δεν επικεντρωνόταν απλώς στην ευζωία των ζώων και τον περιορισμό των φαινομένων κακοποίησης αλλά έθετε ως κεντρικό στόχο την απαγόρευση της εκμετάλλευσης των ζώων.

Στο πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα, οι οργανώσεις για την προστασία των ζώων ανακάλυψαν τη διεθνή σκηνή και πίεσαν για διασυννοριακές λύσεις σε προβλήματα που αφορούσαν την καλή διαβίωση των ζώων, όπως η μεταφορά ζώων. Στόχος των πιέσεων δεν έγιναν μόνο οι εθνικές κυβερνήσεις, αλλά και η Κοινωνία των Εθνών. Ωστόσο, ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος, αποτέλεσε εμπόδιο στην περαιτέρω ανάπτυξη του κινήματος. Μπροστά στις φρικαλεότητες που διαπράχθηκαν από ανθρώπους εναντίον ανθρώπων, τα ζώα έγιναν δευτερεύον θέμα και η προστασία τους ήταν δύσκολο να επιβληθεί πολιτικά.

Μετά τον πόλεμο στη Μεγάλη Βρετανία η ευημερία των ζώων ήταν μέρος των λεγόμενων Νέων Κοινωνικών Κινήματων που ξεκίνησαν από τη δεκαετία του 1960 και μετά. Ιδίως του κινήματος ειρήνης, του φοιτητικού κινήματος και του φεμινιστικού κινήματος. Το κίνημα για τα δικαιώματα των ζώων ευθυγραμμίστηκε επίσης ρητορικά με τα κινήματα αυτά και υιοθέτησε τις μορφές δράσης τους. Για πρώτη φορά, τα δικαιώματα των ζώων συζητήθηκαν εκτός ενός μικρού κύκλου διανοούμενων χορτοφάγων και οργανώθηκαν διαδηλώσεις και καθιστικές διαμαρτυρίες. Ειδικά οι ομάδες κατά των πειραμάτων σε ζώα προσπάθησαν να δημιουργήσουν μια σύγχρονη εικόνα υιοθετώντας ταυτόχρονα πιο σύγχρονο λεξιλόγιο και πιο ριζοσπαστικά αιτήματα.

Στη Γερμανία, μετά τον πόλεμο, το κίνημα υιοθέτησε λιγότερο ριζοσπαστικές θέσεις αρχικά απέφευγε να επικρίνει τα πειράματα σε ζώα, τις μαζικές εργοστασιακές εκτροφές και το κυνήγι και καταδίκασε τους πιο ριζοσπαστικούς ακτιβιστές για τα δικαιώματα των ζώων και τους χορτοφάγους ως εξτρεμιστές. Ήταν προσανατολισμένο σε

²² Sauer Hildegund, *Über Die Geschichte Der Mensch-Tier-Beziehungen Und Die Historische Entwicklung Des Tierschutzes in Deutschland* (Justus-Liebig-Universität zu Giessen, 1983).

²³ Ibid.

μια ανθρωποκεντρική ευζωία των ζώων: η ευζωία των ζώων υπάκουε σε μια ηθική υποχρέωση.

Μόλις στη δεκαετία του 1970 ιδρύθηκαν νέες ενώσεις με πιο ριζοσπαστικές θέσεις και δράσεις. Ωστόσο, μόλις το 1984 σχηματίστηκε μια πανεθνική ομάδα κατά των πειραμάτων σε ζώα.

Η εμφάνιση νέων φιλοσοφικών προσεγγίσεων, όπως ο προτιμησιακός ωφελμισμός (Preference utilitarianism) του Peter Singer²⁴ και η αρχή της δικαιοσύνης σε σχέση με τα δικαιώματα των ζώων του Tom Regan²⁵, οδήγησαν στην υιοθέτηση νέων στόχων και νέων μορφών ακτιβισμού. Δεν ήταν όλες οι μέθοδοι καινοτόμες, πολλές είχαν ήδη χρησιμοποιηθεί στο παρελθόν. Ωστόσο, ριζοσπαστικοποιήθηκαν και προσαρμόστηκαν στις απαιτήσεις των καιρών. Για παράδειγμα, η χρήση των εικόνων των ζώων για επικοινωνιακούς σκοπούς χρησιμοποιήθηκε με νέο τρόπο με την περαιτέρω ανάπτυξη των φωτογραφικών δυνατοτήτων, την υιοθέτηση μεθόδων που χρησιμοποιεί το εμπορικό μάρκετινγκ και η διαφήμιση και την αξιοποίηση των εμπορικών μέσων μαζικής επικοινωνίας που διψούσαν για εντυπωσιακές εικόνες. Για τη συλλογή αποδεικτικού υλικού και τεκμηρίων έγιναν διεισδύσεις σε εργαστήρια που γίνονταν πειράματα με ζώα (βλ. τις πρώτες ενέργειες της *PeTA*) ή σε χώρους εκτροφής ζώων που βρίσκονταν σε άσχημη κατάσταση.

Άλλες μορφές πολιτικού ακτιβισμού προσαρμόστηκαν στις νέες συνθήκες: Οι διαδηλώσεις και άλλες εκδηλώσεις μεγάλης κλίμακας δέχθηκαν αισθητικές αναβαθμίσεις. Έγιναν πιο επιθετικές και πιο τολμηρές. Η νομοθετική οδός ακολουθήθηκε επίσης περαιτέρω, καθώς η πλειοψηφία του κινήματος αναγνώρισε ότι η χρήση των ζώων δεν θα τερματιζόταν χωρίς αποφασιστικές νομοθετικές αλλαγές. Δημιουργήθηκαν νέα δίκτυα προκειμένου να επηρεάσουν την πολιτική διαδικασία.

2.4.2 Η ανάδυση του κινήματος για τα Δικαιώματα των Ζώων

Τα κινήματα για την «προστασία των ζώων» (συχνά χρησιμοποιείται και όρος «ευημερία των ζώων») και τα «δικαιώματα των ζώων» συχνά εξισώνονται λανθασμένα, αλλά είναι τόσο θεμελιωδώς διαφορετικά που στην πραγματικότητα έχουμε να κάνουμε με δύο ξεχωριστά κοινωνικά κινήματα.

Βασική θέση των ακτιβιστών για την *προστασία των ζώων* είναι η αποτροπή του «περιττού πόνου» των ζώων. Ο «περιττός πόνος» τοποθετείται σε μια ευρεία κλίμακα που χαρακτηρίζεται κυρίως από την προθυμία του ατόμου να στερηθεί τα ζωικά προϊόντα ή να αξιολογήσει τις συνθήκες κάτω από τις οποίες γίνεται η παραγωγή τους. Για παράδειγμα, η κατανάλωση κρέατος μπορεί να φαίνεται δικαιολογημένη, αλλά

²⁴ Peter Singer, *Practical Ethics* (Cambridge, New York: Cambridge University Press, 1979).

²⁵ Tom Regan, *The Case for Animal Rights*, Updated with a new preface, 2004 ed. (Berkeley: University of California Press, 2004).

όχι τα πειράματα σε ζώα, ή τα πειράματα νομιμοποιούνται μόνο αν το άμεσο όφελος για τον άνθρωπο είναι με σαφήνεια αποδεδειγμένο. Ως εκ τούτου είναι απαραίτητο για την καλή διαβίωση των ζώων να τροποποιηθούν οι συνθήκες κάτω από τις οποίες γίνεται η εκτροφή τους κατά τρόπο που να ελαχιστοποιείται ο συνεπαγόμενος πόνος. Αυτό σημαίνει ότι η ευημερία των ζώων είναι θεμελιωδώς ανθρωποκεντρική και το ανθρώπινο συμφέρον τίθεται πάνω από το συμφέρον του ζώου. Ούτε αναιρείται η θεμελιώδης διαφορά μεταξύ ζώων και ανθρώπων στην ηθική της θεώρηση, ούτε αμφισβητείται η από θέση ισχύος μεταχείριση των άλλων ειδών. Δεν αμφισβητείται δηλαδή ο ειδικός. Η κυριαρχία επί των ζώων θεωρείται ηθική υποχρέωση. Η νομιμότητα της ανθρώπινης κυριαρχίας επί των ζώων δεν αμφισβητείται καθ' εαυτή.

Από την άλλη πλευρά, το κίνημα για τα δικαιώματα των ζώων, τουλάχιστον στην πιο ριζοσπαστική του ερμηνεία, στοχεύει στην πλήρη διάλυση των διαχωρισμών μεταξύ των ειδών, τόσο στην ηθική τους αξιολόγηση όσο και στα πρότυπα μεταχείρισης που απορρέουν από αυτά. Αυτό σημαίνει ότι τα ζώα, ανεξάρτητα από τη χρησιμότητά τους, θεωρούνται ως όντα με δικά τους συμφέροντα, τα οποία είναι ισότιμα με εκείνα των ανθρώπων. Αυτό δεν σημαίνει ότι όλοι πρέπει να αντιμετωπίζονται ισότιμα. Αντίθετα, συνεπάγεται την απαίτηση για θεμελιώδη δικαιώματα. Αυτό σημαίνει ότι η θανάτωση, ο βασανισμός ή ακόμη και η χρήση ενός ζώου θεωρείται πάντα λάθος, αν δεν γίνεται για λόγους αυτοπροστασίας. Σε μια λιγότερο ριζοσπαστική μορφή, τουλάχιστον τα συμφέροντα των ζώων και των ανθρώπων θα πρέπει να σταθμίζονται μεταξύ τους και τα συμφέροντα των ανθρώπων δεν θα πρέπει να έχουν καθαυτά προτεραιότητα.

Η βασική ιδέα πίσω από την έννοια των δικαιωμάτων των ζώων βασίστηκε στην παραδοχή ότι ζώα και οι άνθρωποι έχουν θεμελιώδη δικαιώματα και, ως εκ τούτου, πρέπει να θεωρούνται ηθικά ίσοι. Οι ακτιβιστές για τα δικαιώματα των ζώων αγωνίζονται κατά κάθε μορφής χρήσης των ζώων από τον άνθρωπο, είτε πρόκειται για τροφή, είτε για ένδυση, είτε για τη χρήση ζώων για διασκέδαση. Ο βεγκανισμός είναι η μόνη αποδεκτή μορφή διατροφής. Τα δικαιώματα των ζώων απαιτούν επίσης πολιτικά μέτρα, τα οποία θα πρέπει να εκφράζονται, για παράδειγμα, με την επέκταση των δικαιωμάτων στα ζώα²⁶.

Οι ακτιβιστές για την προστασία των ζώων από την άλλη πλευρά, συχνά βλέπουν τα ζώα ως μέρος της φύσης που πρέπει να διατηρηθεί. Η προστασία των ζώων τείνει επίσης να περιορίζει τα αιτήματά της για προστασία στα ζώα που βρίσκονται σε άμεση γειτνίαση με τον άνθρωπο ή που ανήκουν στη «συμπαθή μεγαπανίδα», όπως οι τα δελφίνια ή οι ελέφαντες. Ενώ δεν ασχολούνται με ερπετά ή έντομα. Αντίθετα η αντίληψη για τα δικαιώματα των ζώων θεωρεί όλα τα είδη ισότιμα (βλ. την εκστρατεία της *PeTA* για την παραγωγή μεταξιού και την αναφορά στα μαρτύρια των

²⁶ Martha Craven Nussbaum, *Justice for Animals: Our Collective Responsibility*, First Simon et Schuster trade paperback edition (New York, London, Toronto, Sydney, New Delhi: Simon et Schuster, 2024).

μεταξοσκωλήκων που χρησιμοποιούνται).

Ο πρόσθετος όρος «απελευθέρωση των ζώων»²⁷, ο οποίος χρησιμοποιείται από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 από τον Peter Singer και το Μέτωπο Απελευθέρωσης των Ζώων, αν και οι αντίστοιχοι ορισμοί του όρου διαφέρουν σημαντικά, μπορεί σίγουρα να αποδοθεί στη ρητορική της εποχής. Κατά τον ίδιο τρόπο, η έννοια των δικαιωμάτων των ζώων αναπτύχθηκε παράλληλα με τις συζητήσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Επιπλέον, ο όρος απελευθέρωση των ζώων στοχεύει να παρακάμψει τον ανεπαρκή διαχωρισμό μεταξύ της ευημερίας των ζώων και των δικαιωμάτων των ζώων και να τονίσει τη δική του πιο ριζοσπαστική θέση.

Το 1976 ιδρύθηκε το Μέτωπο Απελευθέρωσης των Ζώων (ALF), με διακηρυγμένο στόχο την «απελευθέρωση των ζώων από την ανθρώπινη κυριαρχία» μέσω ενεργειών σαμποτάζ. Τα πιο εντυπωσιακά παραδείγματα τέτοιων δράσεων στο κίνημα για τα δικαιώματα των ζώων ήταν η απελευθέρωση των ζώων από κλουβιά. Υπήρχαν επίσης εμπρηστικές επιθέσεις, επιθέσεις με βομβές και καταλήψεις. Ακόμη και πιο ριζοσπαστικές ομάδες, όπως η Animal Rights Militia, δεν δίστασαν να στείλουν βόμβες με επιστολές σε υποτιθέμενους κακοποιητές ζώων.

Η ιδέα της ALF δεν περιορίστηκε στη Μεγάλη Βρετανία. Μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1980, η ALF είχε εξαπλωθεί ως παγκόσμιο φαινόμενο. Στη Γερμανία, μαχητικοί ακτιβιστές για τα δικαιώματα των ζώων δραστηριοποιήθηκαν για πρώτη φορά το 1981. Απελευθέρωσαν 48 σκύλους από ένα εργαστήριο στο Αμβούργο. Ωστόσο, ένα ριζοσπαστικό τμήμα του γερμανικού κινήματος για τα δικαιώματα των ζώων δραστηριοποιήθηκε μόλις τη δεκαετία του 1990 με το ακρωνύμιο ALF ή Μέτωπο Απελευθέρωσης των Ζώων.

Στις Ηνωμένες Πολιτείες, η ομάδα People for the Ethical Treatment of Animals (*PeTA*), που ιδρύθηκε το 1980, μπόρεσε να λειτουργήσει ως συνδετικός κρίκος μεταξύ των ριζοσπαστών γύρω από την ALF και των πιο παραδοσιακών οργανώσεων, όπως η Αμερικανική Εταιρεία για την Πρόληψη της Κακοποίησης των Ζώων ή η Human Society.

3. Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης και κινήματα διαμαρτυρίας

3.1. Μια νέα εποχή για τα κινήματα διαμαρτυρίας

Στη δεκαετία του 1980 και στις αρχές της δεκαετίας του 1990 παρατηρείται μια πτώση στον πολιτικό ακτιβισμό. Αυτή η τάση άλλαξε απότομα στα τέλη της δεκαετίας του

²⁷ Peter Singer and Yuval N. Harari, *Animal Liberation*, Revised edition (London: The Bodley Head, 2015).

1990. Οι διαδηλώσεις κατά της παγκοσμιοποίησης στη συνάντηση του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου στη Σεούλ τον Νοέμβριο του 1999 σηματοδοτούν το σημείο καμπής αυτής της αναγέννησης, αν και υπήρξαν σημάδια νωρίτερα. Είναι πιθανό ότι το Διαδίκτυο έπαιξε κρίσιμο ρόλο σε αυτή την εξέλιξη²⁸.

Στις αρχές του 21^{ου} αιώνα, αλλά ιδιαίτερα μετά την οικονομική κρίση του 2008, ένα κύμα κινημάτων διαμαρτυρίας παρατηρήθηκε σε όλο τον κόσμο²⁹: κινήματα διαμαρτυρίας στη Βόρεια Αφρική (Αραβική Άνοιξη), το κίνημα Occupy Wall Street στην Αμερική, που εξαπλώθηκε σε πολλές άλλες χώρες, ιδιαίτερα στην Ευρώπη, όπως π.χ. Ισπανία, Ελλάδα και Γαλλία.

Αν και το πλαίσιο αυτών των κινημάτων είναι αρκετά διαφορετικό, υπήρχε ένα χαρακτηριστικό κίνητρο: υπήρχαν καταλήψεις και διαδηλώσεις, η συντονιστική ομάδα χρησιμοποίησε τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης για να επικοινωνήσει με τα μέλη αλλά και να κινητοποιήσει τον κόσμο. Τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης χρησιμοποιούνται για οργάνωση, για κινητοποίηση για συμμετοχή και για επικοινωνία μέσω μετάδοσης εικόνων, βίντεο και κειμένων για την επιβολή των αφηγημάτων³⁰.

Για να δείξουν τις αλλαγές που επέφεραν τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης και ειδικότερα το Web 2.0 στην οργάνωση της κοινωνικής διαμαρτυρίας, οι Benett και Segerberg³¹ εισήγαγαν τον όρο *συνδεδετική δράση* (connective action) και τον συνέκριναν με την παραδοσιακή *συλλογική δράση* (collective action), την οποία χαρακτηρίζουν οργανωτικοί θεσμοί, διακριτές συλλογικές ταυτότητες, κεντρική ηγεσία, ιδεολογία και συλλογικοί στόχοι. Η λογική της συνδεδετικής δράσης ευνοεί τις δράσεις διαμαρτυρίας μέσω Διαδικτύου που βασίζονται σε μεγάλης κλίμακας δικτύωση αυτοοργανωμένων ατόμων και οργανισμών με χαλαρές συνδέσεις, χωρίς απαραίτητα να έχουν εμπειρία διαμαρτυρίας ή κεντρική ηγεσία. Η συνδεδετική δράση λειτουργεί διαπροσωπικά, καθιστώντας περιττές τις παραδοσιακές συλλογικές ταυτότητες, τη μορφοποίηση ομάδων και τους επίσημους οργανισμούς. Η αυτοοργάνωση φορέων και ατόμων λαμβάνει χώρα χρησιμοποιώντας τεχνολογικά εργαλεία που λειτουργούν ως οργανωτικοί παράγοντες³².

Αυτό ενθαρρύνει τη δημιουργία προσωπικού πλαισίου δράσης. Οι ακτιβιστές δημιουργούν δυναμικές ομάδες και «αφορμή» και αγωνίζονται για στόχους κοινωνικής αλλαγής. Το μήνυμα διαδίδεται μέσω των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης και μπορεί

²⁸ Suzanne Brunsting and Tom Postmes, "Social Movement Participation in the Digital Age," *Small Group Research* 33, no. 5 (2002), doi:10.1177/104649602237169.

²⁹ W. L. Bennett, Alexandra Segerberg, and Shawn Walker, "Organization in the Crowd: Peer Production in Large-Scale Networked Protests," *Information, Communication & Society* 17, no. 2 (2014), doi:10.1080/1369118X.2013.870379.

³⁰ Ibid.

³¹ Ibid.

³² W. L. Bennett and Alexandra Segerberg, "The Logic of Connective Action," *Information, Communication & Society* 15, no. 5 (2012); *Information, Communication & Society*, 15(5), 739-768, doi:10.1080/1369118X.2012.670661.

να φτάσει σε μεγάλο αριθμό ανθρώπων με χαμηλό κόστος, παρακάμπτοντας τα παραδοσιακά μέσα μαζικής ενημέρωσης και να έχει μεγαλύτερη απήχηση από δημόσια πρόσωπα. Παρά τους χαλαρούς δεσμούς, αυτό δημιουργεί μια συλλογικότητα με κοινές απόψεις και μια νέα μορφή συλλογικής ταυτότητας που προωθεί την πολιτική συμμετοχή³³. Οι συγγραφείς επισημαίνουν ότι η συνδετική δράση δεν είναι απαραίτητα πιο αποτελεσματική από τη συλλογική δράση, αν και αυτό χρειάζεται περαιτέρω διερεύνηση.

Η τεχνολογική υποδομή του ψηφιακού κόσμου επέτρεψε επίσης τη δημιουργία νέων κοινωνικών συλλογικοτήτων στο Διαδίκτυο³⁴. Επινοήθηκαν νέοι όροι για να τις περιγράψουν: swarms (σμήνη), crowds (πλήθη), flashmobs, E-communities, E-Movements, issue-based-online groups, social networks κ.ά. Αυτές οι νέες κοινωνικές συλλογικότητες θεωρούνται ως ισχυρή δύναμη για πολιτική και κοινωνική αλλαγή³⁵.

Ωστόσο, υπάρχουν και απόψεις που αμφιβάλλουν ότι τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης προωθούν την πολιτική συμμετοχή. Η θέση του slacktivism υποστηρίζει ότι ο ψηφιακός ακτιβισμός είναι αβλαβής και αναποτελεσματικός³⁶. Άλλες απόψεις υποστηρίζουν την άποψη ότι τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης ενισχύουν τις υπάρχουσες ανισότητες πόρων και με αυτή την έννοια δυσχεραίνουν την ενεργό πολιτική συμμετοχή³⁷.

Παρά τις επιφυλακτικές απόψεις, μπορεί γενικά να ειπωθεί ότι η χρήση του Διαδικτύου αυξάνει την πολιτική συμμετοχή τόσο στο Διαδίκτυο όσο και σε παραδοσιακές μορφές διαμαρτυρίας³⁸. Σχετικά με τη σύνδεση μεταξύ των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης και της πολιτικής συμμετοχής γενικά (συμπεριλαμβανομένης της διαμαρτυρίας), η Boulianne³⁹ διαπιστώνει στη μετα-ανάλυσή της ότι η επιρροή των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης έχει αυξηθεί σταθερά τα τελευταία είκοσι χρόνια. Άλλες μετα-αναλύσεις βρίσκουν μια θετική αιτιώδη συσχέτιση μεταξύ της χρήσης Μέσων

³³ Bennett, Segerberg and Walker, "Organization in the crowd: peer production in large-scale networked protests"

³⁴ Ulrich Dolata and Jan-Felix Schrape, "Kollektives Handeln Im Internet. Eine Akteurtheoretische Fundierung," *Berliner Journal für Soziologie* 24, no. 1 (2014), doi:10.1007/s11609-014-0242-y.

³⁵ Manuel Castells, *Communication Power*, 2nd ed. (Oxford: Oxford University Press, 2013).

³⁶ Evgeny Morozov, *The Net Delusion: How Not to Liberate the World* (London, United Kingdom: Penguin Books, 2012).

³⁷ Raffael Heiss and Jörg Matthes, "Mobilizing for Some," *Journal of Media Psychology* 28, no. 3 (2016), doi:10.1027/1864-1105/a000199.

³⁸ April A. Johnson and Rebecca LeFebvre, "Contextual Predictors of Protest Behavior on Social Media: A #Ferguson Case Study," *Journal of Information Technology & Politics* 15, no. 1 (2018), doi:10.1080/19331681.2017.1354245.

³⁹ Shelley Boulianne, "Twenty Years of Digital Media Effects on Civic and Political Participation," *Communication Research* 47, no. 7 (2018), doi:10.1177/0093650218808186.

Κοινωνικής Δικτύωσης και της πολιτικής συμμετοχής και της συμμετοχής στα κοινά^{40,41,42}.

3.2 Κοινωνική Διαμαρτυρία

Ο όρος διαμαρτυρία (protest) χρησιμοποιείται στην κοινωνική ψυχολογική βιβλιογραφία σε σχέση με τη συλλογική δράση, τα κοινωνικά κινήματα ή την πολιτική συμμετοχή^{43,44}. Η συλλογική δράση ορίζεται ως οποιαδήποτε ενέργεια που αναλαμβάνεται από άτομα ως μέλη μιας ομάδας για την επίτευξη συλλογικών στόχων σε ένα πολιτικό πλαίσιο. Η κοινωνική διαμαρτυρία θεωρείται ως μια συγκεκριμένη μορφή συλλογικής δράσης.

Ο όρος διαμαρτυρία συχνά ταυτίζεται με τον όρο κοινωνικό κίνημα⁴⁵. Τα κοινωνικά κινήματα είναι δίκτυα ομάδων και ατόμων που θέτουν κοινωνικούς και πολιτικούς στόχους και προσπαθούν να τους επιτύχουν μέσω της δράσης διαμαρτυρίας. Οι στόχοι μπορεί να είναι υπέρ ή κατά της κοινωνικής αλλαγής⁴⁶.

Η ιστορία είναι γεμάτη από συχνά πολύ βίαιες διαμαρτυρίες. Το έργο των Tilly, Castañeda και Wood⁴⁷ περιγράφει την ιστορία σημαντικών κοινωνικών κινήματων από το 1768 έως σήμερα, πώς προέκυψαν, πώς έγιναν μαζικές διαμαρτυρίες και το ρεπερτόριο των πράξεων διαμαρτυρίας (για μια επισκόπηση βλέπε Alimi, 2015⁴⁸). Το Διαδίκτυο και τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης έχουν αλλάξει το ρεπερτόριο των κοινωνικών κινήματων. Οι Van Laer και van Aelst⁴⁹ (2010) συνέταξαν ένα ρεπερτόριο διαμαρτυριών μέσω ψηφιακής τεχνολογίας με βάση δύο διαστάσεις (Παράρτημα, Εικόνα. 1). Πρώτον, υπάρχει μια διάκριση μεταξύ «πραγματικών» ενεργειών που

⁴⁰ Shelley Boulianne, "Social Media Use and Participation: A Meta-Analysis of Current Research," *Information, Communication & Society* 18, no. 5 (2015), doi:10.1080/1369118X.2015.1008542.

⁴¹ Shelley Boulianne and Yannis Theocharis, "Young People, Digital Media, and Engagement: A Meta-Analysis of Research," *Social Science Computer Review* 38, no. 2 (2020), doi:10.1177/0894439318814190.

⁴² Marko M. Skoric et al., "Social Media and Citizen Engagement: A Meta-Analytic Review," *New media & society* 18, no. 9 (2016), doi:10.1177/1461444815616221.

⁴³ Bert Klandermans, *The Social Psychology of Protest* (Oxford, United Kingdom: Blackwell, 1997).

⁴⁴ Martijn van Zomeren, "Four Core Social-Psychological Motivations to Undertake Collective Action," *Social and Personality Psychology Compass* 7, no. 6 (2013); *Social and Personality Psychology Compass*, 7(6), 378-388, doi:10.1111/SPC3.12031.

⁴⁵ Luca Tratschin, *Protest Und Selbstbeschreibung: Selbstbezüglichkeit Und Umweltverhältnisse Sozialer Bewegungen* (Bielefeld, Deutschland: Transcript, 2016).

⁴⁶ Jacqueliën van Stekelenburg, "The Political Psychology of Protest," *European Psychologist* 18, no. 4 (2013), doi:10.1027/1016-9040/a000156.

⁴⁷ Charles Tilly, Ernesto Castañeda and Lesley J. Wood, *Social Movements, 1768-2018*, 4th. ed. (New York, NY: Routledge, 2020).

⁴⁸ Eitan Y. Alimi, "Repertoires of Contention," in *The Oxford Handbook of Social Movements*, ed. Donatella Della Porta and Mario Diani (Oxford, United Kingdom: Oxford University Press, 2015).

⁴⁹ Jeroen van Laer and Peter van Aelst, "Internet and Social Movement Action Repertoires: Opportunities and Limitations," *Information, Communication & Society* 13, no. 8 (2010); *Information, Communication & Society*, 13(8), 1146-1171, doi:10.1080/13691181003628307.

διευκολύνονται από το Διαδίκτυο και «εικονικών» ενεργειών που βασίζονται στο Διαδίκτυο, που υπάρχουν λόγω του Διαδικτύου. Από τη μία πλευρά, το Διαδίκτυο υποστηρίζει παραδοσιακές μορφές off-line διαμαρτυρίας (δράσεις που υποστηρίζονται από το Διαδίκτυο, π.χ. διαδηλώσεις στους δρόμους, καταλήψεις, καταναλωτικός ακτιβισμός) όσον αφορά την οργάνωση, την κινητοποίηση και την επικοινωνία- διάχυση. Ωστόσο, τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης έχουν αλλάξει τη μορφή αυτών των ενεργειών και μάλιστα διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στην εμφάνιση ορισμένων από αυτές, πολλές από τις οποίες δεν θα μπορούσαν να προκύψουν διαφορετικά.

Από την άλλη πλευρά, το Διαδίκτυο επιτρέπει νέες μορφές συλλογικής διαμαρτυρίας (δράσεις που βασίζονται στο Διαδίκτυο) όπως ο εικονικός (virtual) ακτιβισμός ή ο hacktivism. Οι περισσότερες είναι παραλλαγές παλαιότερων μορφών, όπως ψηφοφορίες και συλλογές υπογραφών μέσω Διαδικτύου, αποστολή email ή Culture Jamming. Και οι δύο μορφές θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως ένα συνεχές παρά ως διχοτομική μεταβλητή. Τα όρια είναι ασαφή. Ορισμένοι ερευνητές υποστηρίζουν την κατάργηση της διάκρισης online – offline κόσμου επειδή και οι δύο διαστάσεις συνδέονται στενά⁵⁰. Η δεύτερη διάσταση αφορά μια «παραδοσιακή» διάκριση μεταξύ υψηλών και χαμηλών ορίων συμμετοχής. Ορισμένες ενέργειες συνδέονται με υψηλότερους κινδύνους και απαιτούν σημαντικά μεγαλύτερη δέσμευση. Ο Klandermans⁵¹ διακρίνει μεταξύ ενεργειών χαμηλής προσπάθειας και υψηλής προσπάθειας.

4. Η οργάνωση *PeTA*

4.1. Η ιστορία της *PeTA*

Η συντομογραφία *PeTA* προέρχεται από το αγγλικό People for the Ethical Treatment of Animals (Άνθρωποι για την Ηθική Μεταχείριση των Ζώων, ή εν συντομία *PeTA*), είναι η μεγαλύτερη οργάνωση για τα δικαιώματα των ζώων στον κόσμο με περισσότερους από εννέα εκατομμύρια υποστηρικτές (peta.org). Ιδρύθηκε το 1980 από την ακτιβίστρια και νυν διευθύντρια της *PeTA* Ingrid Newkirk, μεταξύ άλλων, και εδρεύει σήμερα στο Νόρφολκ της Βιρτζίνια στις Ηνωμένες Πολιτείες. Η οργάνωση αναγνωρίζεται ως μη κερδοσκοπικός οργανισμός. Αποκλειστική πηγή χρηματοδότησης είναι οι δωρεές.

Η *PeTA* Γερμανίας ιδρύθηκε στα τέλη του 1993 και είναι η μεγαλύτερη φιλοζωική οργάνωση της χώρας που διεξάγει εκστρατεία για τα δικαιώματα των ζώων. Άλλες οργανώσεις-εταίροι δραστηριοποιούνται στην Ασία, την Αυστραλία, τη Γαλλία, τη Μεγάλη Βρετανία, την Ινδία και τις Κάτω Χώρες.

Διακηρυγμένος στόχος της οργάνωσης είναι να παράσχει βοήθεια έτσι ώστε κάθε ζώο να έχει μια καλύτερη ζωή. Η οργάνωση προσπαθεί να ενημερώνει το κοινό και να

⁵⁰ van Laer and van Aelst, "Internet and social movement action repertoires"

⁵¹ Klandermans, *The social psychology of protest*.

αποκαλύπτει τη σκληρότητα προς τα ζώα, να εκπαιδεύει το κοινό και να προωθήσει το ιδανικό της δίκαιης μεταχείρισης των ζώων και την κατοχύρωση των δικαιωμάτων τους. Η οργάνωση θεωρεί ότι συνδέεται με την παράδοση των κινημάτων κοινωνικής απελευθέρωσης. Εμβληματικό σύνθημα-ομπρέλα είναι η *κατάργηση του ειδισμού* (speciesism). Η *PeTA* απορρίπτει την πρακτική της μεταχείρισης των ζώων ως ιδιοκτησίας, την κατανάλωση κρέατος, τις εργοστασιακές εκτροφές και το κυνήγι. Η οργάνωση καταγγέλλει ότι τα ζώα χρησιμοποιούνται στη βιομηχανία του θεάματος και ότι τα προϊόντα τους χρησιμοποιούνται ως ρούχα, έπιπλα ή κοσμήματα. Η Ingrid Newkirk, η πρόεδρος της *PeTA*, δήλωσε το 1983: «Οι απελευθερωτές των ζώων πολεμούν τον ιδιαίτερο ρόλο του ανθρώπινου ζώου, οπότε δεν υπάρχει καμία λογική βάση για να ισχυριστεί κανείς ότι οι άνθρωποι έχουν ιδιαίτερα δικαιώματα. Ένας αρουραίος είναι ένα γουρούνι, είναι ένας σκύλος, είναι ένα αγόρι. Είναι όλα θηλαστικά»⁵².

Μετά την ίδρυσή της το 1980, γρήγορα η οργάνωση βρέθηκε ήρθε στο επίκεντρο της δημοσιότητας με αφορμή την υπόθεση των πιθήκων του Silver Spring⁵³. Ο Alex Patcheco, συνιδρυτής της *PeTA* μαζί με την Ingrid Newkirk, διεξήγαγε μυστικές έρευνες στο εργαστήριο έρευνας πρωτεύοντων στο Ινστιτούτο Έρευνας Συμπεριφοράς στο Silver Spring του Maryland. Ο Edward Taub, ο επικεφαλής ερευνητής, μελετούσε την ανατροφοδότηση των κομμένων νεύρων στα άκρα δέκα επτά πιθήκων και στη συνέχεια εφάρμοζε ηλεκτροσόκ για να δημιουργήσει φυσικούς περιορισμούς στα άθικτα άκρα. Ο Patcheco επισκέφθηκε το ινστιτούτο τη νύχτα και τράβηξε φωτογραφίες που έδειχναν ότι οι πίθηκοι ζούσαν σε συνθήκες φρίκης. Πήγε τα στοιχεία του στην αστυνομία, η οποία έκανε έφοδο στο εργαστήριο και συνέλαβε τον Taub. Ο Taub καταδικάστηκε αργότερα με την κατηγορία της κακοποίησης ζώων, η πρώτη καταδίκη ερευνητή στις ΗΠΑ. Ωστόσο, η καταδίκη ανατράπηκε αργότερα.

Η υπόθεση αυτή, η επίλυση της οποίας διήρκεσε συνολικά δέκα χρόνια, οδήγησε στην ψήφιση ενός νόμου για την προστασία των ζώων το 1985 και έγινε η πρώτη υπόθεση που αφορούσε πειράματα σε ζώα που εκδικάστηκε από το Ανώτατο Δικαστήριο των Ηνωμένων Πολιτειών. Το Δικαστήριο απέρριψε το αίτημα της *PeTA* να αναλάβει την ευθύνη για την ευζωία των πιθήκων, αυτοί παρέμειναν στα εθνικά ινστιτούτα υγείας τα οποία είχαν χρηματοδοτήσει την έρευνα του Taub. Η υπόθεση αυτή όμως έδωσε τεράστια ώθηση και αίγλη στην οργάνωση, την τοποθέτησε στη συνείδηση του κόσμου ως μια ακτιβιστική ομάδα που χρησιμοποιεί μυστικές έρευνες, τη Δικαιοσύνη και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης για να προωθήσει με αποτελεσματικό τρόπο τις απόψεις της.

Η δημοσίευση εικόνων που σοκάρουν με τη βαρβαρότητά τους και τεκμηριώνουν το βασανισμό των ζώων αποδείχτηκε εξαιρετικά επιτυχής και αποτελεί από τότε βασική

⁵² Ingrid Newkirk, *Free the Animals: The Amazing True Story of the Animal Liberation Front* (New York: Lantern Books, 2000).

⁵³ Ibid.

στρατηγική της *PeTA*.

Η οργάνωση πιστεύει ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα των ζώων πρέπει να γίνονται σεβαστά, ανεξάρτητα από το αν τα ζώα είναι ωφέλιμα για τον άνθρωπο. Αντιθέτως, η οργάνωση τους αναγνωρίζει το ηθικό δικαίωμα στη ζωή και το δικαίωμα στη σωματική ακεραιότητα.

Η οργάνωση τάσσεται υπέρ της κατάργησης των εργοστασιακών εκτροφών για την παραγωγή κρέατος, γάλακτος, αυγών, δέρματος, γούνας και γουναρικών. Η οργάνωση υποστηρίζει επίσης έναν *vegan* τρόπο ζωής για όλους τους ανθρώπους.

Η *PeTA* είναι επίσης ριζικά αντίθετη στην κατοχή κατοικίδιων ζώων. Το ακόλουθο απόσπασμα περιγράφει την άποψη της *PeTA*: «Σε έναν τέλειο κόσμο, όλα τα ζώα θα μπορούσαν να ζουν ελεύθερα και να ικανοποιούν τις ανάγκες τους». Ωστόσο, καθώς υπάρχουν ήδη τόσα πολλά οικόσιτα ζώα στην κοινωνία μας, έχουμε την ευθύνη να τα φροντίζουμε. Για το λόγο αυτό, η *PeTA* τάσσεται υπέρ του να μην αγοράζουν όλοι οι άνθρωποι, ποτέ ζώο από κατάσταση κατοικίδιων ζώων ή εκτροφέα, καθώς αυτό αναπόφευκτα ενθαρρύνει τον υπερπληθυσμό των ζώων και η «παραγωγή» τους γίνεται συχνά κάτω από σκληρές συνθήκες. Επιπλέον, θα πρέπει να στερώνετε τους ζωικούς σας συντρόφους. Εάν είστε πρόθυμοι να φιλοξενήσετε ένα ζώο, το πρώτο και μοναδικό μέρος στο οποίο θα πρέπει να απευθυνθείτε είναι ένα καταφύγιο ζώων»⁵⁴.

4.2. Τρόπος οργάνωσης και δράσης

4.2.1 Εκστρατείες μεγάλης κλίμακας

Με τις εκστρατείες μεγάλης κλίμακας, η *PeTA* υπερασπίζεται τα ζώα που βασανίζονται και θανατώνονται στα εργαστήρια πειραμάτων, στη βιομηχανία τροφίμων, ψυχαγωγίας, και ένδυσης. Μέσω διαδικτυακών δημοσιεύσεων σε διάφορα κανάλια, εκστρατειών στο δρόμο, εργασίας στον Τύπο και νομικών πρωτοβουλιών, ενημερώνει το κοινό για τις καταχρήσεις στην κτηνοτροφία και κάνει εκκλήσεις για την επιλογή ενός *vegan* τρόπου ζωής. Η *PeTA* έρχεται σε επαφή με εταιρείες, πολιτικούς και άλλους φορείς λήψης αποφάσεων και τους καλεί να σταματήσουν να υποστηρίζουν το βασανισμό των ζώων και να προτιμήσουν εναλλακτικές λύσεις. Η *PeTA* υποστηρίζει ότι οι εκστρατείες της βασίζονται σε ενδεδειγμένη επιστημονική έρευνα.

Σημαντικές επίκαιρες εκστρατείες (2024) είναι:

- η κατάργηση του εμπορίου σκύλων από *petshop* και άλλα καταστήματα
- βοήθεια στα ζώα στην Ουκρανία και τη Ρουμανία
- εκστρατεία για την ενημέρωση του κόσμου σχετικά με τον ειδικό
- κατάργηση πειραμάτων σε ζώα

⁵⁴ <https://www.peta.de/themen/haustiere/>, ανακτημένο 1.8.2024

4.2.2 Θεματολογία της PeTA

Η PeTA μέσα από δημοσιεύσεις στην ιστοσελίδα της και στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης ενημερώνει τους πολίτες σχετικά με τις παρακάτω θεματικές ενότητες

- Ζώα στη βιομηχανία μόδας
- Ζώα στη βιομηχανία εκτροφής
- Ζώα για πειράματα και επιστημονική έρευνα
- Ζώα στη βιομηχανία θεάματος
- Ζώα ως συγκάτοικοι των ανθρώπων
- Άγρια Ζώα
- Προστασία του περιβάλλοντος

Ζώα στη βιομηχανία μόδας

Η βιομηχανία της μόδας ένας βασικός άξονας της θεματολογίας της PeTA. Από τις πρώτες εκστρατείες ήταν αυτή ενάντια στη χρήση φυσικής γούνας. Εκτός από τη γούνα θέματα αποτελούν και άλλα προϊόντα από την εκτροφή των ζώων που χρησιμοποιούνται στη μόδα: δέρμα, μαλλί, φτερά, πούπουλα και μετάξι.

Για την παραγωγή των προϊόντων αυτών εκτρέφονται ζώα υπό άθλιες συνθήκες ενώ και η θανάτωσή τους γίνεται με βάρβαρο και βασανιστικό τρόπο. Αναφέρονται πολλές περιπτώσεις από διαφορετικά είδη ζώων. Τα βίντεο περιέχουν σοκαριστικές εικόνες φρίκης, π.χ. την εκδορά κουνελιών ή πυθώνων που είναι εν ζωή προκειμένου να αφαιρεθεί το τρίχωμά τους ή το δέρμα τους.

Αξίζει να τονισθεί ότι η PeTA θεματοποιεί και μη θηλαστικά ζώα, που θεωρούνται λιγότερο συμπαθή, και είναι λιγότερο δημοφιλή. Αναφέρεται για παράδειγμα σε ερπετά που θανατώνονται για το δέρμα τους, ή για έντομα, για παράδειγμα, στο μεταξοκώληκα που χρησιμοποιείται για την παραγωγή μεταξιού.

Επίσης η PeTA συνδέει σε αρκετές περιπτώσεις τις πρακτικές βασανισμού των ζώων με διάσημες εταιρείες από το χώρο της μόδας και των αξεσουάρ πολυτελείας, ενδεικτικά: Louis Vuitton, Hermes, Paco Rabane, Jean Paul Gaultier, Calvin Klein, Tommy Hilfinger. Η στοχοποίηση εταιρειών είναι μια συνήθης πρακτική και από την PeTA αλλά και από άλλες οργανώσεις πολιτικού ακτιβισμού και διαμαρτυρίας όπως είναι η Greenpeace, βλ. την εκστρατεία της Greenpeace ενάντια στη Shell στη δεκαετία του '80⁵⁵).

Για την κάθε περίπτωση κακομεταχείρισης και βασανισμού ζώων παρατίθεται και ευ-sύνολπο πληροφοριακό υλικό, πέραν των video και των εικόνων που ενημερώνουν και ευαισθητοποιούν τον αναγνώστη.

⁵⁵ Mark L. Robinson, "Shell Versus Greenpeace and Brent Spar," in *Marketing Big Oil: Brand Lessons from the World's Largest Companies*, ed. Mark L. Robinson (New York: Palgrave Macmillan US, 2014).

Στο τέλος παρατίθεται η εναλλακτική πρόταση της *PeTA* για την υιοθέτηση vegan καταναλωτικών προτύπων, στα οποία τα ζωικά προϊόντα έχουν υποκατασταθεί.

Ζώα στη βιομηχανία εκτροφής

Στην κατηγορία αυτή γίνονται αναφορές στα κύρια προϊόντα ζωικής προέλευσης για την παραγωγή των οποίων εκτρέφονται μαζικά ζώα: κρέας, γάλα, αυγά, ψάρια, foie gras και μέλι. Περιέχεται αναλυτική ενημέρωση για τις συνθήκες εκτροφής και σφαγής των ζώων.

Σύμφωνα με την *PeTA* τα ζώα στη βιομηχανία τροφίμων υφίστανται εκμετάλλευση και θανατώνονται επειδή οι άνθρωποι τα θεωρούν «ζώα εκτροφής». Αυτός ο τρόπος σκέψης πηγάζει από τον ειδισμό, ο οποίος υποθέτει λανθασμένα ότι οι άνθρωποι είναι ανώτεροι από τα άλλα ζώα. Στην κοινωνία μας, τα παιδιά μαθαίνουν από μικρή ηλικία μια νοοτροπία ειδισμού, η οποία ευθύνεται για την ταλαιπωρία δισεκατομμυρίων ζώων για την «παραγωγή» κρέατος, αυγών, γάλακτος, ψαριών και μελιού. Οι χοίροι, τα βοοειδή, οι κόττες, τα ψάρια και τα άλλα ζώα θέλουν απλώς να ζήσουν μια ειρηνική και αυτοκαθοριζόμενη ζωή. Όπως τα σκυλιά, τα κουνέλια και οι άνθρωποι, νιώθουν κι αυτά πόνο, φόβο, πείνα, δίψα, χαρά και μοναξιά. Οι άνθρωποι δεν είναι ανώτεροι από τα ζώα και δεν έχουν κανένα δικαίωμα να φυλακίζουν, να κακοποιούν, να βασανίζουν και να σκοτώνουν τα ζώα ανεξάρτητα από τις ανάγκες τους. Ο ειδισμός μπορεί να τερματιστεί μόνο όταν οι άνθρωποι σταματήσουν να αποδίδουν μεγαλύτερη αξία σε ένα έμβιο ον από ένα άλλο.

Ζώα στην επιστημονική έρευνα

Η *PeTA* είναι από την ίδρυσή της ένθερμος πολέμιος των πειραμάτων σε ζώα, υποστηρίζοντας τον τερματισμό της χρήσης ζώων σε πειράματα για ιατρικούς σκοπούς και για ανάπτυξη καλλυντικών και φαρμάκων. Η στάση αυτή εδράζεται στην πεποίθηση ότι τα ζώα έχουν δικαίωμα να ζουν χωρίς πόνο και εκμετάλλευση, και υποστηρίζουν ότι τα πειράματα σε ζώα είναι σκληρά, περιττά και συχνά δίνουν αναξιόπιστα επιστημονικά αποτελέσματα. Βασικές πτυχές της εκστρατείας της *PeTA* κατά των πειραμάτων σε ζώα:

1. *Πρώθηση εναλλακτικών μεθόδων*: Η *PeTA* προωθεί την ανάπτυξη και τη χρήση εναλλακτικών μεθόδων πειραματισμού που δεν περιλαμβάνουν ζώα, όπως οι πειράματα *in vitro* (σε δοκιμαστικούς σωλήνες), η μοντελοποίηση σε υπολογιστή και η χρήση ανθρώπινων κυτταροκαλλιεργειών. Υποστηρίζουν ότι αυτές οι μέθοδοι μπορούν να είναι πιο αποτελεσματικές. Η *PeTA* έχει προβεί σε δωρεά προσομοιωτών σε ερευνητικά κέντρα προκειμένου αυτά να παραιτηθούν από πειράματα σε ζώα.
2. *Εκστρατείες ευαισθητοποίησης του κοινού*: Η *PeTA* διεξάγει διάφορες

εκστρατείες για την ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με τη σκληρότητα που ενέχουν τα πειράματα σε ζώα. Αυτό περιλαμβάνει εικόνες-σοκ, εμφάνιση διασημοτήτων και διαδηλώσεις που αποσκοπούν στην ενημέρωση του κοινού και στην άσκηση πίεσης σε εταιρείες και ερευνητικά ιδρύματα να σταματήσουν τα πειράματα σε ζώα.

3. *Νομικές και ρυθμιστικές πρωτοβουλίες:* Η *PeTA* προσπαθεί να επηρεάσει τη νομοθεσία και τους κανονισμούς ώστε να μειωθούν ή να απαγορευτούν τα πειράματα σε ζώα. Ασκήει πιέσεις σε κυβερνήσεις και φορείς για την υιοθέτηση πολιτικών που ευνοούν τις μεθόδους πειραμάτων χωρίς ζώα.
4. *Πιέσεις σε εταιρείες:* Η *PeTA* ασκήει πιέσεις σε εταιρείες να παραιτηθούν από πειράματα σε ζώα και πιστοποιώντας εταιρείες που δεν κάνουν πειράματα σε ζώα.
5. *Έρευνες και αποκαλύψεις:* Η *PeTA* διεξάγει μυστικές έρευνες για να αποκαλύψει τις συνθήκες στα εργαστήρια όπου γίνονται πειράματα σε ζώα. Αυτές οι έρευνες συχνά αποκαλύπτουν βασανισμούς ζώων και έχουν οδηγήσει σε δημόσια κατακραυγή και, σε ορισμένες περιπτώσεις, σε νομικές ενέργειες.

Ζώα στη βιομηχανία του θεάματος

Η *PeTA* από χρόνια θεωρεί ότι η χρήση ζώων στη βιομηχανία του θεάματος και των σπορ, είναι ανήθικη και διαιωνίζει την υποταγή των μη ανθρώπινων όντων. Οι ανησυχίες τους επικεντρώνονται γύρω από την εκμετάλλευση, την ταλαιπωρία και τη βλάβη που υφίστανται συχνά τα ζώα σε βιομηχανίες όπως το τσίρκο, οι ζωολογικοί κήποι, τα θαλάσσια πάρκα και οι κινηματογραφικές παραγωγές. Η *PeTA* υποστηρίζει ότι οι πρακτικές αυτές παραβιάζουν τα δικαιώματα των ζώων και τα υποβάλλουν σε περιττή ταλαιπωρία για την ανθρώπινη διασκέδαση. Η αυξανόμενη συνειδητοποίηση των ηθικών επιπτώσεων αυτών των πρακτικών έχει προκαλέσει μια κριτική εξέταση της νομιμότητάς τους και ζητεί μια πιο συμπονετική προσέγγιση της ψυχαγωγίας που σέβεται την ευημερία όλων των ζωντανών πλασμάτων.

Η *PeTA* υποστηρίζει ότι τα ζώα που χρησιμοποιούνται στην ψυχαγωγία συχνά υποβάλλονται σε σκληρή μεταχείριση για να διασφαλιστεί ότι αποδίδουν όπως επιθυμούν. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει σωματική τιμωρία, στέρηση τροφής και περιορισμό σε μικρούς, αφύσικους χώρους. Για παράδειγμα, τα ζώα σε τσίρκο μπορεί να αναγκάζονται να εκτελούν παραστάσεις μέσα από το φόβο και τον πόνο, ενώ εκείνα στα θαλάσσια πάρκα κρατούνται σε δεξαμενές που είναι ένα κλάσμα του μεγέθους των φυσικών ενδιαιτημάτων τους.

Τα ζώα που χρησιμοποιούνται στη διασκέδαση συνήθως κρατούνται σε περιβάλλοντα που δεν καλύπτουν τις φυσικές, ψυχολογικές ή κοινωνικές τους ανάγκες. Για παράδειγμα, οι ελέφαντες στα τσίρκο είναι συχνά αλυσοδεμένοι για μεγάλα χρονικά διαστήματα και οι μεγάλες γάτες κρατούνται σε μικρά κλουβιά όταν δεν δίνουν παραστάσεις.

Η *PeTA* επικρίνει τα προγράμματα αναπαραγωγής σε ζωολογικούς κήπους και θαλάσσια πάρκα, όπου τα ζώα εκτρέφονται σε αιχμαλωσία για σκοπούς επίδειξης. Υποστηρίζουν ότι αυτή η πρακτική διαιωνίζει έναν κύκλο αιχμαλωσίας, όπου τα ζώα γεννιούνται σε μια ζωή που τους στερεί την ευκαιρία να επιδείξουν φυσικές συμπεριφορές. Επιπλέον, η *PeTA* τονίζει ότι πολλά ζώα σε αυτές τις εγκαταστάσεις στερούνται την ευκαιρία να ζήσουν σε κοινωνικές ομάδες ή περιβάλλοντα παρόμοια με τα φυσικά τους ενδιαίτηματα.

Η *PeTA* αμφισβητεί την ιδέα ότι οι ζωολογικοί κήποι και παρόμοια ιδρύματα παρέχουν ουσιαστική εκπαίδευση σχετικά με τα ζώα. Υποστηρίζουν ότι η παρατήρηση ζώων σε αιχμαλωσία δεν δίνει στο κοινό ακριβή εικόνα των φυσικών συμπεριφορών, των κοινωνικών δομών ή των ενδιαιτημάτων τους. Αντίθετα, εξομαλύνει την ιδέα ότι τα ζώα διατηρούνται για την ανθρώπινη ευχαρίστηση, αντί να τονίζει τη σημασία της διατήρησης και του σεβασμού της άγριας ζωής στο φυσικό τους περιβάλλον.

Η *PeTA* προωθεί εναλλακτικές λύσεις για τη χρήση ζωντανών ζώων στην ψυχαγωγία. Υποστηρίζουν την ανάπτυξη εμπειριών εικονικής πραγματικότητας, animatronics και CGI (computer-generated imagery) ως ηθικές εναλλακτικές λύσεις που δεν συνεπάγονται τη βλάβη των ζώων. Αυτές οι τεχνολογίες μπορούν να προσφέρουν εκπαιδευτικές και ψυχαγωγικές εμπειρίες χωρίς να υποβάλλουν τα ζώα σε ταλαιπωρία.

Η *PeTA* έχει συμμετάσχει σε πολυάριθμες εκστρατείες για την ευαισθητοποίηση σχετικά με την κακομεταχείριση των ζώων στην ψυχαγωγία. Τάσσεται υπέρ της θέσπισης αυστηρότερων νόμων και κανονισμών για την προστασία των ζώων από την εκμετάλλευση για ψυχαγωγικούς σκοπούς, συμπεριλαμβανομένης της απαγόρευσης των παραστάσεων άγριων ζώων σε τσίρκο και των περιορισμών στη διατήρηση ορισμένων ειδών σε αιχμαλωσία.

Ζώα συντροφιάς

Η *PeTA* υποστηρίζει την υιοθεσία ζώων από καταφύγια αδέσποτων ζώων και όχι από εκτροφείς. Η υιοθεσία ενός ζώου από ένα καταφύγιο ζώων ή μια φιλοζωική οργάνωση είναι πάντα η καλύτερη απόφαση. Τα σκυλιά, οι γάτες, τα ινδικά χοιρίδια και τα παρόμοια, τα οποία προσφέρονται σε διαδικτυακά φόρουμ, καταστήματα κατοικίδιων ζώων, κέντρα κήπων και καταστήματα με είδη σπιτιού, έχουν συνήθως περάσει μια μακρά δοκιμασία σε εγκαταστάσεις εκτροφής, όπου το ζώο δεν έχει καμία σημασία. Τα άρρωστα και νεκρά ζώα δεν είναι ασυνήθιστα και γίνονται σκόπιμα αποδεκτά και μάλιστα συνυπολογίζονται από τη βιομηχανία. Τα μητρικά ζώα φυτοζωούν για χρόνια ως «μηχανές γέννας» σε στενά κλουβιά. Ξανά και ξανά, αποκαλύπτονται άθλιες συνθήκες σε μικρούς εκτροφείς που φαίνονται να είναι καλύτεροι.

Η *PeTA* αντιτίθεται επίσης στο εμπόριο εξωτικών ζώων και την μετατροπή τους σε οικόσιτα, όπως ερπετά, φίδια, πτηνά ή πίθηκους.

Η *PeTA* είναι υπέρ της στείρωσης των ζώων συντροφιάς, ειδικά σε σκύλους και γάτες. Ο υπερπληθυσμός σκύλων και γατών μπορεί να περιοριστεί μακροπρόθεσμα μόνο με τη στείρωση των ζώων. Συχνά κίνητρα για τη στείρωση είναι επίσης ιατρικοί λόγοι ή το γεγονός ότι η αλληλεπίδραση με άλλους τετράποδους φίλους γίνεται συνήθως λιγότερο επιθετική και λιγότερο περίπλοκη μετά τη στείρωση. Ποια είναι τα πλεονεκτήματα της στείρωσης;

Μείωση του υπερπληθυσμού: Περίπου 2 εκατομμύρια άστεγες γάτες ζουν μια ζωή στέρησης στους γερμανικούς δρόμους. Πρόκειται για ζώα που είτε έχουν εγκαταλειφθεί είτε είναι απόγονοι εγκαταλελειμμένων ζώων. Μια μη στείρωμένη γάτα μπορεί κανονικά να αποκτήσει τέσσερα έως έξι γατάκια δύο φορές το χρόνο. Με καθαρά μαθηματικούς όρους, μια γάτα και οι απόγονοί της μπορούν επομένως να γεννήσουν θεωρητικά 370.000 γάτες σε μόλις επτά χρόνια. Η πλήρης υποχρεωτική στείρωση όλων των γατών εξωτερικού χώρου είναι η μόνη βιώσιμη λύση για τον υπερπληθυσμό των γατών.

Μείωση της ανεπιθύμητης περιπλάνησης: Ειδικά οι αρσενικές γάτες περιφέρονται μερικές φορές σε μεγάλες επικράτειες σε αναζήτηση συντρόφων. Αλλά και στους σκύλους αρέσει να περιφέρονται σε αναζήτηση κατάλληλου συντρόφου. Αυτό συμβαίνει επειδή το ένστικτο είναι συνήθως πιο κυρίαρχο από τον ανθρώπινο έλεγχο. Οι σκύλοι και οι γάτες εκτίθενται σε πολλούς κινδύνους όταν περπατούν μόνοι τους:

- Τροχαία ατυχήματα κατά τη διέλευση των δρόμων
- Πυροβολισμοί από κυνηγούς (υπολογίζεται ότι 200.000 γάτες και σκύλοι σκοτώνονται από κυνηγούς κάθε χρόνο)
- Κίνδυνος μολυσματικών ασθενειών στις γάτες
- Κίνδυνος τραυματισμού λόγω αγώνων για κατάκτηση ζωτικού χώρου
- Μετά τη στείρωση, η επιθυμία για σύντροφο μειώνεται. Τα ζώα δεν δραπέτευουν πλέον, αλλά παραμένουν κοντά στον ανθρώπινο φίλο τους. Αυτό είναι ένα τεράστιο κέρδος σε επίπεδο ασφάλειας.

Μείωση της επιθετικότητας: Η στείρωση μπορεί να αποτρέψει την επιθετική συμπεριφορά στα αρσενικά ζώα, η οποία εμφανίζεται κατά την εφηβεία λόγω της σεξουαλικής ορμόνης τεστοστερόνης, καθώς αφαιρούνται πλήρως οι γονάδες. Η μειωμένη έκκριση στο σώμα επιτρέπει στο ζώο να συμπεριφέρεται πιο ήρεμα και λιγότερο κυριαρχικά. Στις αρσενικές γάτες μειώνεται επίσης η συχνότητα των εδαφικών αγώνων, μειώνοντας τον κίνδυνο λοιμώξεων και τραυματισμών. Οι σκύλοι επίσης συχνά αντιδρούν λιγότερο επιθετικά στους συντρόφους τους μετά τη στείρωση. Η στείρωση δεν αλλάζει την προσωπικότητα του ζώου, αλλά αλλάζει τη συμπεριφορά του, η οποία ελέγχεται από τις ορμόνες του φύλου.

Αύξηση του προσδόκιμου ζωής: Η στείρωση αυξάνει το προσδόκιμο ζωής των θηλυκών σκύλων κατά περίπου ένα έτος, των θηλυκών κατά τέσσερα έτη και των

αρσενικών έως και πέντε έτη. Παράδειγμα: Δεδομένου ότι οι στειρωμένες αρσενικές γάτες δεν χρειάζεται πλέον να περιφέρονται, μειώνεται επίσης η ακτίνα δράσης τους και ταξιδεύουν λιγότερο μακριά από το σπίτι τους. Αυτό σημαίνει ότι δεν εκτίθενται πλέον σε πολλούς κινδύνους, γεγονός που αυξάνει το προσδόκιμο ζωής τους.

Κυνήγι και ψάρεμα

Η *PeTA* πιστεύει ότι δεν υπάρχει ανάγκη για κυνήγι από οικολογική άποψη. Το κυνήγι είναι περιττό για τους εξής λόγους:

- Οι φυσικές περιβαλλοντικές επιδράσεις και η προσφορά τροφής ρυθμίζουν από μόνες τους τον πληθυσμό των ζώων.
- Το κυνήγι δεν δικαιολογείται από οικολογική και ηθική άποψη. Το κυνήγι είναι απλώς ένα περιττό χόμπι που εξυπηρετεί την ικανοποίηση της κυνηγετικής επιθυμίας των κυνηγών.
- Οι κυνηγοί διαταράσσουν το φυσικό οικοσύστημα με το κυνήγι θηρευτών όπως οι αλεπούδες και οι λύκοι
- Πολυάριθμα παραδείγματα δείχνουν ότι οι περιοχές χωρίς κυνήγι μπορούν εύκολα να αυτορυθμιστούν. Οι πληθυσμοί των ζώων που ζουν στα δάση πάντα αυτορυθμιζόνταν - όχι από θηρευτές όπως οι λύκοι ή οι λύγκες, αλλά κυρίως από φυσικές περιβαλλοντικές επιδράσεις όπως ο καιρός, οι ασθένειες και η διαθεσιμότητα τροφής.

Τα οικοσυστήματα της φύσης, με την ευαίσθητη ισορροπία τους, εξασφαλίζουν την επιβίωση των περισσότερων ειδών στη γη - εφόσον ο άνθρωπος δεν παρεμβαίνει. Οι φυσικοί θηρευτές συμβάλλουν επίσης στη διατήρηση αυτής της ισορροπίας, καθώς κυνηγούν κυρίως άτομα που είναι πολύ άρρωστα και αδύναμα. Αντίθετα, οι κυνηγοί προσπαθούν συνήθως να σκοτώσουν τα μεγαλύτερα και πιο εύρωστα ζώα - επειδή θέλουν να κρεμάσουν τα νεκρά κεφάλια τους περήφανα πάνω από το τζάκι στο σπίτι. Αλλά είναι ακριβώς αυτά τα δυνατά και υγιή ζώα που χρειάζονται για τη διατήρηση της γονιδιακής δεξαμενής ενός είδους. Συνεπώς, το κυνήγι αποδυναμώνει τον εναπομείναντα πληθυσμό ενός ζωικού είδους.

Το κυνήγι είναι ειδικτικό: λόγω της ψευδούς αίσθησης της ανωτερότητάς μας, εμείς οι άνθρωποι τοποθετούμε τον εαυτό μας πάνω από τα άλλα ζώα και αποφασίζουμε ποια από αυτά μπορούν να κυνηγηθούν και να σκοτωθούν. Ο ειδικισμός είναι ένα υποτιμητικό μοτίβο σκέψης όπως ο ρατσισμός και ο σεξισμός, για παράδειγμα. Επειδή οι άνθρωποι θεωρούν τους εαυτούς τους ανώτερους, διδάσκονται ότι είναι φυσιολογικό να υποτιμούν και να εκμεταλλεύονται άλλα έμβια όντα και να τα μεταχειρίζονται σύμφωνα με τους δικούς τους σκοπούς.

Η *PeTA* αντιτίθεται επίσης σθεναρά στην αλιεία, θεωρώντας την ως μια σκληρή και επιβλαβή πρακτική που προκαλεί τεράστια ταλαιπωρία στα ψάρια και διαταράσσει τα θαλάσσια οικοσυστήματα. Η στάση της *PeTA* κατά της αλιείας αποτελεί μέρος της

ευρύτερης δέσμευσής της για τα δικαιώματα των ζώων, τονίζοντας την πεποίθηση ότι τα ψάρια, όπως και όλα τα ζώα, έχουν την ικανότητα να αισθάνονται πόνο και αξίζουν να ζουν χωρίς να βασανίζονται.

Η *PeTA* υπογραμμίζει επιστημονικά στοιχεία που δείχνουν ότι τα ψάρια είναι αισθανόμενα όντα ικανά να αισθάνονται πόνο, φόβο και άγχος. Υποστηρίζουν ότι η πράξη της αλιείας, είτε είναι εμπορική είτε ερασιτεχνική, προκαλεί σημαντικό πόνο στα ψάρια. Όταν αγκιστρώνονται, τα ψάρια βιώνουν σωματικό πόνο και αγωνία καθώς παλεύουν να ξεφύγουν, οδηγώντας συχνά σε τραυματισμό, εξάντληση και θάνατο.

Οι εμπορικές αλιευτικές πρακτικές, όπως η τράτα, το παραγάδι και το δίχτυ, επικρίνονται από την *PeTA* για την εγγενή σκληρότητα που τις χαρακτηρίζει. Αυτές οι μέθοδοι έχουν συχνά ως αποτέλεσμα τα ψάρια να πιάνονται μαζικά, να συνθλίβονται από το βάρος άλλων ψαριών ή να ασφυκτιούν αργά στο κατάστρωμα των αλιευτικών. Η *PeTA* εφιστά επίσης την προσοχή στο πρόβλημα των παράπλευρων απωλειών, όπου μη στοχευόμενα είδη, συμπεριλαμβανομένων δελφινιών, χελωνών και θαλασσοπούλιων, αλιεύονται και θανατώνονται ακούσια.

Η *PeTA* υποστηρίζει ότι η αλιεία έχει καταστροφικές επιπτώσεις στα θαλάσσια οικοσυστήματα. Η υπεραλίευση εξαντλεί τους πληθυσμούς των ψαριών, διαταράσσει τις τροφικές αλυσίδες και μπορεί να οδηγήσει στην κατάρρευση ολόκληρων οικοσυστημάτων. Η οργάνωση επικρίνει επίσης τις καταστροφικές αλιευτικές πρακτικές, όπως η αλιεία με τράτες βυθού, οι οποίες καταστρέφουν τον πυθμένα των ωκεανών και καταστρέφουν ενδιαιτήματα κρίσιμα για τη θαλάσσια ζωή.

Η *PeTA* χρησιμοποιεί διάφορες τακτικές για την ευαισθητοποίηση σχετικά με τη σκληρότητα της αλιείας, συμπεριλαμβανομένων εκπαιδευτικών εκστρατειών, διαφημίσεων και δημόσιων διαδηλώσεων. Συχνά διαθέτουν γραφικές εικόνες και συναισθηματικές εκκλήσεις για να αναδείξουν τον πόνο των ψαριών και να αμφισβητήσουν τα κοινωνικά πρότυπα γύρω από την αλιεία και την κατανάλωση θαλασσινών.

4.3 Προτάσεις για δράση

Μέσα από την ιστοσελίδα η *PeTA* προσφέρει τις εξής οργανωτικές δυνατότητες:

- Οικονομικές συνεισφορές για τη στήριξη των δράσεων της οργάνωσης
- Υποστήριξη on-line εκστρατειών, συλλογή υπογραφών, αποστολή επιστολών διαμαρτυρίας κ.ά.
- Συμμετοχή σε δράσεις, π.χ. διαμαρτυρίας σε φυσικούς χώρους
- Δήλωση περιπτώσεων κακοποίησης ζώων ώστε η οργάνωση να παρέμβει με νομικές και άλλες ενέργειες
- Παροχή εκπαιδευτικού υλικού

Επίσης η *PeTA* διαθέτει online κατάστημα για την ενίσχυση της οργάνωσης.

Για να καταγγείλει κανείς περιστατικό κακοποίησης των ζώων στην *PeTA*, έχει τις παρακάτω δυνατότητες:

- Συμπλήρωση ηλεκτρονικής φόρμας: Η *PeTA* προσφέρει μέσω του ιστότοπου μια ηλεκτρονική φόρμα για αναφορά περιπτώσεων κακοποίησης ζώων.
- Επικοινωνία μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου: Μπορεί να αποσταλεί λεπτομερή περιγραφή του περιστατικού, μαζί με κάθε σχετικό αποδεικτικό στοιχείο, όπως φωτογραφίες ή βίντεο, στην ηλεκτρονική διεύθυνση της *PeTA*.
- Επικοινωνία μέσω τηλεφώνου: Η *PeTA* διαθέτει έναν αριθμό τηλεφώνου που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για καταγγελίες κακοποίησης ζώων.
- Ανώνυμη καταγγελία: Εάν κάποιος/α επιθυμεί να υποβάλει την αναφορά ανώνυμα, μπορεί επίσης να το κάνει. Η ηλεκτρονική φόρμα επιτρέπει την ανωνυμία.

Με αυτές τις δυνατότητες η καταγγελία κακοποίησης ζώων καθίσταται εύκολη και προσιτή, οπότε η οργάνωση έχει επαρκές υλικό για να προχωρήσει στο σχεδιασμό των εκστρατειών της και των άλλων δραστηριοτήτων της.

4.4 Η ρητορική των εκστρατειών

Η κύρια επιχειρηματολογία της *PeTA* είναι η θεμελιώδης αμφισβήτηση των διαφορών μεταξύ ανθρώπων και ζώων. Επιχειρηματολογεί συχνά με μια κοινή ταυτότητα ανθρώπων και ζώων στις εκστρατείες της. Αρθρώνεται μια νέα ανθρώπινη ταυτότητα, διότι, ακόμη και αν η εστίαση είναι σε μια διαφορετική αντίληψη για τα ζώα, η προηγούμενη ιδέα της ανθρώπινης ταυτότητας τίθεται επίσης υπό αμφισβήτηση και ο θεατής καλείται να επανεξετάσει τη δική του ταυτότητα. Όπως και άλλα κοινωνικά κινήματα, το κίνημα για τα δικαιώματα των ζώων στοχεύει στην έναρξη μιας θεμελιώδους πολιτισμικής αλλαγής, στην αλλαγή της άποψης των ανθρώπων για τα ζώα.

Η κοινή ταυτότητα ανθρώπων και ζώων απεικονίζεται κυρίως μέσω ισχυρών οπτικών εκκλήσεων και συνθημάτων-σλόγκαν. Οι διαφημίσεις και τα διαφημιστικά σποτ τονίζουν τις ομοιότητες μεταξύ ανθρώπων και ζώων. Ειδικότερα, η οπτικοποίηση των ομοιοτήτων αποσκοπεί στο να οδηγήσει τους ανθρώπους στο να μην βλέπουν τους άλλους, δηλαδή τα ζώα, ως άλλους. Η *PeTA* εστιάζει σκόπιμα στα συναισθήματα και εξανθρωπίζει τα ζώα προκειμένου να τονίσει την ισότητά τους. Οι εικόνες έχουν σκοπό να μεταφέρουν στον θεατή ότι τα ζώα βιώνουν συναισθήματα όπως οι άνθρωποι και να τον κάνουν να μπει στη θέση των ζώων. Η απεικόνιση των ανθρώπων ως ζώα εξυπηρετεί επίσης αυτόν τον σκοπό, για παράδειγμα με την απεικόνιση ενός ατόμου, συνήθως μιας ελκυστικής γυναίκας στις καμπάνιες της *PeTA*, σε ένα κλουβί ή με τη ζωγραφική ετικετών κρέατος.

4.4.1 Η πρόκληση σκανδάλου ως στρατηγική

Οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί αντιμετωπίζουν μια κρίσιμη στρατηγική απόφαση στις δημόσιες σχέσεις τους - αν θα υιοθετήσουν μια πιο συγκρουσιακή προσέγγιση ή μια προσέγγιση προσανατολισμένη στο διάλογο. Η τακτική της σύγκρουσης, προεξέχων παράδειγμα αποτελεί η περιβαλλοντική οργάνωση Greenpeace αξιοποιεί την κάλυψη από τα μέσα ενημέρωσης και τις σοκαριστικές εικόνες για να προσελκύσει την προσοχή του κοινού και να ασκήσει πίεση στους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων. Περισσότερο από σχεδόν οποιαδήποτε άλλη ΜΚΟ, η εργασία της Greenpeace βασίζεται στις δημόσιες σχέσεις με θεαματικές εκστρατείες, σκηνοθεσία και αντιπαράθεση. Η επικοινωνία της Greenpeace είναι η σκηνοθεσία αφηγήσεων με τα μέσα της σύγχρονης τεχνολογίας των μέσων ενημέρωσης⁵⁶. Η χρήση της τεχνολογίας στοχεύει στο να απευθυνθεί η εκστρατεία σε όσο περισσότερο κοινό είναι δυνατόν. Η *PeTA* στο πλαίσιο του κινήματος για τα δικαιώματα των ζώων ενεργεί επίσης με αυτόν τον τρόπο, αναγνωρίζοντας τη σημασία της κάλυψης των δραστηριοτήτων της από τα μέσα ενημέρωσης και σχεδιάζοντάς τες ειδικά ώστε να παρουσιάζουν ενδιαφέρον για τα μέσα ενημέρωσης. Η *PeTA* προτιμά επίσης την αντιπαράθεση και χρησιμοποιεί σοκαριστικές εικόνες για να αποκαλύψει, για παράδειγμα, τον τρόπο με τον οποίο τα ζώα εκτρέφονται στη βιομηχανική εκτροφή ή τις συνθήκες υπό τις οποίες εκτρέφονται και πεθαίνουν τα ζώα γούνας.

Η συγκρουσιακή προσέγγιση περιλαμβάνει συνήθως τη στόχευση αντιπάλων υψηλού προφίλ και την απεικόνισή τους με σταθερά αρνητικό τρόπο, με στόχο να εξαναγκαστούν σε αλλαγές πολιτικής ή συμπεριφοράς. Η στρατηγική αυτή βασίζεται στη σημασία της κάλυψης από τα μέσα ενημέρωσης για την ενίσχυση του μηνύματος της οργάνωσης και την καταλυτική δημόσια πίεση. Προσελκύοντας την ευρεία προσοχή των μέσων ενημέρωσης στις ενέργειες ή τις παραλείψεις του αντιπάλου, η *PeTA* χρησιμοποιεί αυτή την προσέγγιση επιδιώκοντας τη δημόσια κατακραυγή και την άσκηση πίεσης ώστε η εταιρεία-στόχος να αλλάξει τις πρακτικές της. Οι τακτικές αντιπαράθεσης μπορεί να περιλαμβάνουν διαμαρτυρίες, events που δημιουργούν «θόρυβο» και τραβούν την προσοχή και δημοσιοποίηση επιβαρυντικών στοιχείων ή εικόνων.

Η συγκρουσιακή προσέγγιση μπορεί να συγκεντρώσει σημαντική δημόσια προσοχή και να προβάλλει κρίσιμα ζητήματα προκαλώντας την ευαισθητοποίηση του κοινού. Ωστόσο η στρατηγική αυτή ενέχει επίσης τον κίνδυνο αποξένωσης δυνητικών συμμάχων και πρόκλησης αντιδράσεων από τους αντιπάλους, οι οποίοι μπορεί να παγιωθούν στις θέσεις τους. Αντίθετα, η προσέγγιση με προσανατολισμό στο διάλογο μπορεί να προωθήσει μια πιο εποικοδομητική συνεργασία με τις επιχειρήσεις και τους φορείς χάραξης πολιτικής, επιτρέποντας στις οργανώσεις να επηρεάσουν την εταιρική και κυβερνητική συμπεριφορά εκ των έσω. Ωστόσο, αυτή η στρατηγική συνεργασίας μπορεί να δυσκολευτεί να διατηρήσει την προσοχή του κοινού και να

⁵⁶ Baringhorst, *Politik als Kampagne*.

δημιουργήσει τον επείγοντα χαρακτήρα που απαιτείται για ουσιαστική και έγκαιρη αλλαγή. Σε τελική ανάλυση, η επιλογή μεταξύ στρατηγικών δημοσίων σχέσεων με προσανατολισμό την αντιπαράθεση και τον διάλογο εξαρτάται από τους συγκεκριμένους στόχους της κάθε οργάνωσης, το συγκεκριμένο ζήτημα και το ευρύτερο πολιτικό και κοινωνικό πλαίσιο. Οι επιτυχημένες οργανώσεις συχνά χρησιμοποιούν ένα διαφοροποιημένο μείγμα τακτικών, αξιοποιώντας τα πλεονεκτήματα και των δύο προσεγγίσεων για να μεγιστοποιήσουν τον αντίκτυπο και την επιρροή τους.

Το πλεονέκτημα της συγκρουσιακής στρατηγικής έγκειται κυρίως στην υψηλή αποτελεσματικότητα της στα μέσα ενημέρωσης. Η αρνητικότητα, η αντιπαράθεση και οι συγκρούσεις έχουν υψηλή ειδησεογραφική αξία, η οποία μπορεί να αυξηθεί περαιτέρω όσο υψηλότερο είναι το προφίλ των εμπλεκόμενων φορέων. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο είναι τόσο ενδιαφέρον για τις οργανώσεις κοινωνικής διαμαρτυρίας να τοποθετούν μεγάλες μάρκες και γνωστές εταιρείες στο επίκεντρο των εκστρατειών τους. Το 2011, για παράδειγμα, η *PeTA* επιτέθηκε στην κτηνοτροφία του μεγαλύτερου πτηνοτρόφου της Γερμανίας, της *Wiesenhof*⁵⁷. Ο συνδυασμός των σοκαριστικών εικόνων της εργοστασιακής εκτροφής και του γνωστού εμπορικού σήματος έφερε στην εκστρατεία μεγάλη ανταπόκριση από τα μέσα ενημέρωσης.

Η τοποθέτηση όμως μιας επώνυμης, γνωστής μάρκας στο επίκεντρο της προσοχής δεν είναι επίσης χωρίς κίνδυνο. Η επικέντρωση σε έναν γνωστό αντίπαλο, συνήθως σε συνδυασμό με εντυπωσιακές εκστρατείες, είναι συνήθως κατάλληλη μόνο για τη μεταφορά πιο σύνθετων θεμάτων σε περιορισμένο βαθμό. Τα γενικά αιτήματα μπορεί να αποσιωπηθούν εάν ο αντίπαλος συμμορφωθεί με τα αιτήματα της οργάνωσης. Εάν, για παράδειγμα, μια εκστρατεία συνδέεται με τις συνθήκες στις φάρμες ενός και μόνο πτηνοτρόφου ή με την αγοραστική συμπεριφορά μιας αλυσίδας fast food, υπάρχει μεγάλος κίνδυνος το βασικό θέμα, ο πόνος των ζώων στη βιομηχανική εκτροφή συνολικά, να εξαφανιστεί από τη δημόσια συζήτηση μόλις μια εταιρεία υποκύψει στα αιτήματα της καμπάνιας. Εδώ είναι που η στρατηγική της αντιπαράθεσης φτάνει στα όριά της.

4.4.2 Επίδειξη του γυμνού σώματος ως πολιτική δήλωση

Η φωτογράφιση διάσημων προσωπικοτήτων όπως γυμνοί ηθοποιοί είναι μια πάγια στρατηγική της *PeTA*. Οι ενέργειες αυτές προσδίδουν μεγάλη δημοσιότητα. Στις αφίσες της εκστρατείας «This is the rest of your fur», διάφορες διασημότητες (για παράδειγμα η Christina Applegate, η Vanessa Petruo, η Sophie Ellis Bextor, η Alexandra Kamp) πόζαραν με το γδαρμένο σώμα μιας αλεπούς για να διαδηλώσουν κατά της βιομηχανίας γούνας. Στην εκστρατεία «Προτιμώ να γδυθώ παρά να φορέσω γούνα», σούπερ μόντελ όπως η Christy Turlington και η Naomi Campbell εμφανίστηκαν γυμνές

⁵⁷ <https://www.peta.de/themen/wiesenhof2011/>

για να εκφράσουν την αντίθεσή τους στη χρήση γούνας. Τον Απρίλιο του 2011, η *PeTA* προσέλαβε την Daniela Katzenberger ως πρέσβειρα. Στις φωτογραφίες, η Katzenberger φοράει μόνο ένα κασκόλ για να διαδηλώσει κατά των κινεζικών εκτροφείων γούνας. Η *PeTA* σταμάτησε να συνεργάζεται με ορισμένα μοντέλα όταν συνέχισαν να φορούν γούνα, όπως η Naomi Campbell κατά τη διάρκεια μιας επίδειξης μόδας στο Μιλάνο το 1997.

Η άποψη της οργάνωσης είναι ότι οι γυναίκες -και οι άνδρες- θα πρέπει να μπορούν να χρησιμοποιούν το σώμα τους ως πολιτική δήλωση. Η *PeTA* γνωρίζει ότι οι προκλητικές ενέργειες που τραβούν την προσοχή είναι μερικές φορές απαραίτητες για να κάνουν τους ανθρώπους να μιλήσουν για θέματα που διαφορετικά θα προτιμούσαν να μη σκέφτονται.

Οι συμπονετικοί άνδρες και γυναίκες που ποζάρουν «γυμνοί» για την *PeTA* επιλέγουν να το κάνουν επειδή υποστηρίζουν τον σκοπό και θέλουν να αναλάβουν δράση για να βοηθήσουν τα ζώα. Για παράδειγμα, το μοντέλο Rosanna Davison, η οποία έχει πτυχίο βιοϊατρικής και φυσικοπαθητικής διατροφής, επέλεξε να ποζάρει γυμνή για τη διαφήμιση της *PeTA* «Vegans Are Red Hot» επειδή το σώμα της έχει ωφεληθεί από υγιεινές φυτικές τροφές και ήθελε να προωθήσει την υγιεινή χορτοφαγική ζωή. Στη δήλωσή της αναφέρει: «Τώρα αποφεύγω όλα τα τρόφιμα ζωικής προέλευσης τόσο για λόγους υγείας όσο και για ηθικούς λόγους. Πριν γίνω vegan, ανάγκασα τον εαυτό μου να παρακολουθήσει βίντεο και να διαβάσει για τις κοινές πρακτικές της γαλακτοβιομηχανίας και της βιομηχανίας αυγών, όπως η «αποφλοΐωση», κατά την οποία χρησιμοποιούνται καυτά σίδερα και μεταλλικές λαβίδες για να κάψουν και να βγάλουν τα κέρατα και τους οφθαλμούς των κεράτων από τα κρανία των αγελάδων, και η αποκοπή, κατά την οποία οι εκτροφείς αυγών κόβουν ένα μέρος του ευαίσθητου ράμφους κάθε πτηνού με μια καυτή λεπίδα - χωρίς παυσίπονα - για να αποτρέψουν τις δυστυχισμένες, στερημένες, πολύ στριμωγμένες κότες από το να τσιμπήσουν η μία την άλλη από απογοήτευση. Δεν μπορούσα να υποστηρίξω άλλο αυτές τις πρακτικές. Ευτυχώς, η διατροφή με βάση τα φυτά είναι απαλλαγμένη από ενοχές. Βελτιώνετε τη δική σας υγεία επιλέγοντας υγιεινά vegan γεύματα και σώζετε επίσης τα ζώα. Κάθε vegan σώζει τη ζωή πολλών ζώων κάθε χρόνο. Επιπλέον, δεν ήταν ποτέ πιο εύκολο να την ακολουθήσετε, με μια τεράστια ποικιλία από εναλλακτικές vegan επιλογές που διατίθενται σε καταστήματα σε όλη την Ιρλανδία... Ελπίζω ότι η διαφήμιση θα εμπνεύσει και άλλους να κάνουν τη ζωή τους πιο πικάντικη, ξεκουτώντας τις συνηθισμένες διατροφικές τους επιλογές και επιλέγοντας αντ' αυτών υγιεινά, ανθρώπινα vegan γεύματα».

Επίσης πολλοί διάσημοι άνδρες, όπως ο ποδοσφαιριστής Μπρετ Λόκετ, ο ηθοποιός Steve-O, ο ράπερ Waka Flocka Flame και ο τερματοφύλακας Τιμ Χάουαρντ, έχουν επίσης γδυθεί για να κάνουν «τη διαφορά για τα ζώα». Κατά την *PeTA* χάρη σε αυτούς, αμέτρητοι άνθρωποι επισκέφθηκαν την ιστοσελίδα της για να μάθουν περισσότερα για τα θέματα και να μάθουν τι μπορούν να κάνουν για να βοηθήσουν τα ζώα.

4.4.3 Ο ρόλος των συναισθημάτων

Η πρόκληση συναισθημάτων διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στις δραστηριότητες και τις στρατηγικές της *PeTA*, καθώς τα συναισθήματα αποτελούν ισχυρό εργαλείο για την ευαισθητοποίηση, την προώθηση της υπεράσπισης των δικαιωμάτων των ζώων και την παρακίνηση για δράση. Με την αξιοποίηση συναισθημάτων όπως η ενσυναίσθηση, ο θυμός, η ενοχή και η ελπίδα, η *PeTA* στοχεύει στην αλλαγή στάσεων και συμπεριφορών.

Η συνήθης στρατηγική της χρήσης εικόνων ή βίντεο που σοκάρουν με την απεικονιζόμενη φρίκη προκαλεί έντονες συναισθηματικές αντιδράσεις, όπως θυμό, αγανάκτηση, οργή, θλίψη αλλά, και ενσυναίσθηση. Αυτές οι εικόνες έχουν σχεδιαστεί για να κάνουν τη σκληρότητα της εκμετάλλευσης των ζώων πιο απτή και άμεση για το κοινό.

Οι εκστρατείες της *PeTA* συχνά απευθύνονται στο αίσθημα ενοχής και ηθικής ευθύνης του θεατή. Επισημαίνοντας τη σχέση μεταξύ των καταναλωτικών επιλογών (όπως η κατανάλωση κρέατος, η χρήση γούνας ή η χρήση προϊόντων που έχουν δοκιμαστεί σε ζώα) και του πόνου των ζώων, η *PeTA* ενθαρρύνει τους ανθρώπους να επανεξετάσουν τις συνήθειές τους.

Μέσω των εκστρατειών της, η *PeTA* στοχεύει στην ενίσχυση της ενσυναίσθησης για τα ζώα, ενθαρρύνοντας τους ανθρώπους να βλέπουν τα ζώα ως αισθανόμενα όντα με συναισθήματα και δικαιώματα. Αυτή η συναισθηματική σύνδεση αποσκοπεί στο να εμπνεύσει πιο συμπονετικές επιλογές, όπως η υιοθέτηση ενός vegan τρόπου ζωής ή η αποφυγή προϊόντων που συνδέονται με τη βίαιη μεταχείριση των ζώων.

Η *PeTA* συχνά αξιοποιεί τον θυμό που νιώθουν οι άνθρωποι απέναντι στην αδικία και τη σκληρότητα. Αυτό το συναίσθημα μπορεί να αποτελέσει ισχυρό κίνητρο, οδηγώντας τα άτομα να αναλάβουν δράση, είτε μέσω διαμαρτυριών, είτε μέσω υπογραφών, είτε μέσω μποϊκοτάζ.

Ενώ ένα μεγάλο μέρος του περιεχομένου της *PeTA* επικεντρώνεται στις αρνητικές πτυχές της εκμετάλλευσης των ζώων, προβάλλει επίσης ιστορίες επιτυχίας όπου ο ακτιβισμός έχει οδηγήσει σε θετικές αλλαγές. Τονίζονται έτσι τα συναισθήματα της ελπίδας και της αισιοδοξίας, δείχνοντας ότι οι ατομικές και συλλογικές δράσεις μπορούν να κάνουν τη διαφορά.

Η *PeTA* είναι γνωστή για τις προκλητικές και συχνά αμφιλεγόμενες εκστρατείες της που προκαλούν έντονες συναισθηματικές αντιδράσεις τόσο από τους υποστηρικτές όσο και από τους επικριτές της. Οι εκστρατείες αυτές έχουν σχεδιαστεί για να προκαλέσουν δημόσιο διάλογο, να κερδίσουν την προσοχή των μέσων ενημέρωσης και να κρατήσουν τα θέματα των δικαιωμάτων των ζώων στο προσκήνιο. Η στράτευση διασημοτήτων μπορεί να ενισχύσει τη συναισθηματική απήχηση του μηνύματος της *PeTA*, καθώς οι δέκτες των μηνυμάτων μπορεί να αισθάνονται ισχυρότερη σύνδεση με σκοπούς που υποστηρίζονται από τα αγαπημένα τους δημόσια πρόσωπα.

Η PeTA προσπαθεί να δημιουργήσει ένα αίσθημα κοινότητας μεταξύ των υποστηρικτών της με την ανταλλαγή συναισθηματικών εμπειριών, όπως η συμμετοχή σε διαμαρτυρίες, η παρακολούθηση εκδηλώσεων ή η συμμετοχή σε εκστρατείες στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Αυτή η κοινή συναισθηματική εμπλοκή βοηθά στη δημιουργία αλληλεγγύης και συλλογικής ταυτότητας με συνδυασμό τη συμπόνια για τα ζώα.

4.4.4 Η αφήγηση ιστοριών (storytelling)

Πολυάριθμες έρευνες έχουν αναδείξει τη μεγάλη επίδραση της αφήγησης ιστοριών (storytelling) στη διαμόρφωση της δημόσιας αντίληψης και στον επηρεασμό της συμπεριφοράς των ανθρώπων⁵⁸. Οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι οι προσωπικές αφηγήσεις μπορούν να είναι σημαντικά πιο αποτελεσματικές από τα στεγνά, πραγματολογικά δεδομένα στο να παρακινήσουν τα άτομα να ασχοληθούν με πολύπλοκα περιβαλλοντικά και κοινωνικά ζητήματα. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι προσεκτικά επιτηδευμένες ιστορίες έχουν τη μοναδική ικανότητα να συνδέονται με τους ανθρώπους σε συναισθηματικό επίπεδο, καλλιεργώντας μια βαθιά αίσθηση ενσυναίσθησης και προσωπικής επένδυσης που μπορεί τελικά να οδηγήσει σε ουσιαστική, διαρκή δράση. Αξιοποιώντας τη δύναμη της αφήγησης, οργανώσεις υπεράσπισης των δικαιωμάτων, όπως η PeTA, είναι σε θέση να εμπνεύσουν το κοινό τους να γίνει ενεργός συμμετέχων στον σκοπό τους.

Οι καμπάνιες της PeTA έχουν αξιοποιήσει αυτή την αρχή, παρουσιάζοντας συχνά προσωπικές αφηγήσεις και μαρτυρίες από άτομα που έχουν γίνει μάρτυρες ή έχουν βιώσει από πρώτο χέρι την κακοποίηση των ζώων. Αναδεικνύοντας τις πραγματικές ιστορίες και τα συναισθήματα όσων επηρεάζονται από την κακοποίηση των ζώων, τα μηνύματα της PeTA κατάφεραν να καλλιεργήσουν μια βαθύτερη αίσθηση ενσυναίσθησης και μια αίσθηση «επείγοντος» σχετικά με τις πρωτοβουλίες της. Αυτή η στρατηγική χρήση της αφήγησης έχει αποδειχθεί ότι είναι ένα εξαιρετικά αποτελεσματικό μέσο για την προσέλκυση του κοινού και την κινητοποίηση της υποστήριξης των προσπαθειών υπεράσπισης της PeTA.

Συχνά η PeTA μοιράζεται ιστορίες-αφηγήματα μεμονωμένων ζώων που υπέφεραν ή διασώθηκαν. Εστιάζοντας στις προσωπικές ιστορίες αυτών των ζώων, η PeTA στοχεύει να δημιουργήσει μια σύνδεση μεταξύ του θεατή και του ζώου, καθιστώντας το θέμα πιο σχετικό και συναισθηματικά φορτισμένο.

Στο εμπορικό μάρκετινγκ, η δύναμη της αφήγησης (storytelling) έχει αναδειχθεί ως μια βασική στρατηγική για την προσέλκυση του καταναλωτή. Οι εταιρείες αναγνωρίζουν όλο και περισσότερο την αξία της δημιουργίας συναρπαστικών αφηγήσεων που βρίσκουν απήχηση στους καταναλωτές, καθώς αυτές οι ιστορίες μπορούν να έχουν

⁵⁸ Francesca Polletta and Nathan Redman, "When Do Stories Change Our Minds? Narrative Persuasion About Social Problems," *Sociology Compass* 14, no. 4 (2020), doi:10.1111/soc4.12778.

βαθύ αντίκτυπο στις προθέσεις αγοράς, στην αντίληψη της μάρκας και στη συνολική αφοσίωση των πελατών. Επινοώντας αφηγήσεις που συνδέονται με τα συναισθήματα και τις εμπειρίες του κοινού-στόχου τους, οι μάρκες μπορούν να διαφοροποιηθούν σε μια πολυπληθή αγορά και να καλλιεργήσουν μόνιμες συνδέσεις που οδηγούν σε μακροπρόθεσμη επιχειρηματική επιτυχία⁵⁹.

Η αποτελεσματική αφήγηση ιστοριών μπορεί να χρησιμεύσει ως μετασχηματιστικό εργαλείο για τις επιχειρήσεις, επιτρέποντάς τους να εκφράσουν τις αποχρώσεις των στρατηγικών τους σχεδίων, να αντιμετωπίσουν βασικές προκλήσεις και να εμπνεύσουν ουσιαστικές συνδέσεις με το κοινό-στόχο τους. Σκοπός της αφήγησης ιστοριών είναι να επηρεάσει σκόπιμα το κοινό και να το αγγίξει μέσω της εφαρμογής συγκεκριμένων συναισθημάτων⁶⁰.

Χαρακτηριστική περίπτωση χρήσης της αφηγηματικής τεχνικής από την *PeTA* είναι η εκστρατεία «Tyke 2014» που σχεδιάστηκε με τη συμβολή μεγάλης διαφημιστικής εταιρείας της Γερμανίας. Η εκστρατεία θεματοποιεί τις άσχημες συνθήκες υπό τις οποίες ζουν τα άγρια ζώα στη βιομηχανία του τσίρκου. Αφηγείται την ιστορία της ελεφαντίνας Tyke⁶¹. Η Tyke ήταν μία ελεφαντίνα τσίρκου που δραπέτευσε κατά τη διάρκεια μιας παράστασης στη Χονολουλού της Χαβάης το 1994, αφού τραυμάτισε θανάσιμα τον εκπαιδευτή της και έναν άλλο υπάλληλο του τσίρκου. Η ελεφαντίνα διέφυγε στους δρόμους της Χονολουλού πριν τελικά σκοτωθεί από την αστυνομία. Το περιστατικό προκάλεσε παγκόσμια αίσθηση και έγινε σύμβολο των σκληρών συνθηκών κάτω από τις οποίες υποφέρουν τα ζώα του τσίρκου.

Η εκστρατεία "Tyke 2014" της *PeTA* ξεκίνησε με σκοπό να επιστήσει την προσοχή στα δεινά των ζώων του τσίρκου και να ζητήσει τον τερματισμό της χρήσης των ζώων στα τσίρκο.

Η *PeTA* χρησιμοποίησε την εικοστή επέτειο του περιστατικού για να ευαισθητοποιήσει την κοινή γνώμη για τον πόνο των ζώων του τσίρκου. Με το να θυμηθεί τον Tyke, η *PeTA* ήθελε να δείξει ότι τα ζώα στα τσίρκο βρίσκονται κάτω από ακραίο στρες και ταλαιπωρία, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε τραγικές και επικίνδυνες καταστάσεις. Η *PeTA* δημοσίευσε ενημερωτικό υλικό στο πλαίσιο της εκστρατείας, συμπεριλαμβανομένων βίντεο, φωτογραφιών και εκθέσεων που τεκμηριώνουν τον πόνο των ζώων του τσίρκου. Στόχος ήταν η ευαισθητοποίηση του κοινού και το μπούκοτάζ της βιομηχανίας των τσίρκο.

⁵⁹ Gregor Adamczyk, *Storytelling: Mit Geschichten Überzeugen*, 2., 2. Auflage 2015, Haufe TaschenGuide 253 (Freiburg im Breisgau: Haufe-Lexware, 2015).

⁶⁰ Fritz Breithaupt, *Das Narrative Gehirn: Was Unsere Neuronen Erzählen*, Erste Auflage, Originalausgabe (Berlin: Suhrkamp, 2022).

⁶¹ Λεπτομέρειες για τα γεγονότα σχετικά με την ελεφαντίνα Tyke καθώς και το σχετικό βίντεο βλ. [https://en.wikipedia.org/wiki/Tyke_\(elephant\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Tyke_(elephant))

5. Αποτίμηση των δράσεων: Επιτυχία ή αποτυχία;

Στις περισσότερες δυτικές χώρες, τις τελευταίες δεκαετίες υπάρχουν πλέον πολυάριθμοι νόμοι που ρυθμίζουν την ευζωία των ζώων. Σίγουρα στον τομέα αυτό έχουν γίνει σημαντικοί πρόοδοι, οι οποίες δεν θα είχαν προκύψει χωρίς το κίνημα για τα δικαιώματα των ζώων. Αυτό συνέβαλε αποφασιστικά στο *animal turn*, στην ευαισθητοποίηση του κοινού για τα δεινά που προκαλούνται στα ζώα από τους ανθρώπους. Υπήρξαν επίσης πολυάριθμες μεμονωμένες επιτυχίες. Στις περισσότερες δυτικές χώρες η φυσική γούνα δεν θεωρείται πλέον επιλογή μόδας, η εμφάνιση σταρ με γούνα προκαλεί κατακραυγή στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης⁶². Στο χώρο της ιατρικής και της επιστημονικής έρευνας η *PeTA* είναι ένας «παράγων» που πρέπει να συνυπολογιστεί! Οι αλυσίδες γρήγορου φαγητού έχουν επίσης αλλάξει τις πολιτικές προμηθειών τους υπό την πίεση της *PeTA*.

Τίθεται το ερώτημα πώς γίνονται δεκτές τα βίντεο και οι εικόνες-σοκ που απεικονίζουν βασανιστήρια σε ζώα. Διάφορες μελέτες έχουν καταλήξει σε διαφορετικά συμπεράσματα. Μελέτες σε μέλη οργανώσεων για τα δικαιώματα των ζώων δείχνουν ότι το ενημερωτικό υλικό από οργανώσεις, ιδίως εκείνες με σοκαριστικές εικόνες, όχι μόνο επηρέασε έντονα την απόφαση να ασχοληθούν με αυτόν τον τομέα, αλλά και οδήγησε συνήθως σε μια *vegan* διατροφή⁶³. Όμως υπάρχει και μια μερίδα ανθρώπων που όχι μόνο δεν επηρεάζεται από τέτοιες εικόνες αλλά έχει και το αντίθετο αποτέλεσμα, οι εικόνες απωθούν, αφού γίνεται ευθεία επίθεση στις αξίες τους (θρησκευτικές, πατριωτικές, σε σχέση με την παράδοση ή τη σεξουαλικότητα).

5.1 Το «Ολοκαύτωμα στο πιάτο σου»

Το 2003, η *PeTA* ξεκίνησε στις ΗΠΑ την εκστρατεία «Το Ολοκαύτωμα στο πιάτο σου» (*Holocaust on your Plate*), στην οποία εικόνες του Ολοκαυτώματος αντιπαραβάλλονταν με εικόνες από τη βιομηχανική εκτροφή ζώων. Η χρηματοδότηση της εκστρατείας παρέμεινε ανώνυμη. Φωτογραφίες κρατουμένων σε ξύλινες κουκέτες σε στρατόπεδα συγκέντρωσης παρουσιάστηκαν δίπλα σε κοτόπουλα σε κλουβιά και συσσωρευμένα πτώματα θυμάτων του Ολοκαυτώματος δίπλα σε ένα σωρό νεκρών χοίρων. Οι λεζάντες εξηγούσαν ότι «ακριβώς όπως οι Εβραίοι δολοφονήθηκαν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, τα ζώα τρομοκρατούνται όταν στεγάζονται σε τεράστιες και βρώμικες αποθήκες και συγκεντρώνονται για να μεταφερθούν σε σφαγεία. Ο δερμάτινος καναπές και η τσάντα είναι το ηθικό ισοδύναμο των αμπαζούρ που κατασκευάζονται από δέρματα ανθρώπων που εξοντώθηκαν στα ναζιστικά στρατόπεδα

⁶² Βλ. πρόσφατη περίπτωση <https://www.peta.de/neuigkeiten/the-real-housewives-of-munich-pelz/>, ανάκτηση 1.8.2024

⁶³ James M. Jasper and Jane D. Poulsen, "Recruiting Strangers and Friends: Moral Shocks and Social Networks in Animal Rights and Anti-Nuclear Protests," *Social Problems* 42, no. 4 (1995), doi:10.2307/3097043.

συγκέντρωσης». Στην ιστοσελίδα της εκστρατείας αναφέρεται επίσης η φράση του Εβραίου νομπελίστα Ισαάκ Μπασέβις Σίνγκερ, ο οποίος έγραψε για τα ζώα: «Όταν πρόκειται για τα ζώα, όλοι οι άνθρωποι είναι ναζί. Για τα ζώα, η Τρεμπλίνκα είναι αιώνια». Η τελευταία φράση «eternal Treblinka» έγινε σλόγκαν του κινήματος για τα δικαιώματα των ζώων⁶⁴.

Η *PeTA* Γερμανίας άρχισε την εκστρατεία τον Μάρτιο του 2004. Η σύγκριση της εργοστασιακής κτηνοτροφίας με το Ολοκαύτωμα προκάλεσε κύμα οργής, καθώς θεωρήθηκε ότι σχετικοποιεί τη μαζική δολοφονία των Ευρωπαίων Εβραίων κατά τη διάρκεια της ναζιστικής εποχής. Μια καμπάνια του 2005 στην οποία η *PeTA* συνέκρινε τη μεταχείριση των ζώων με τη δουλεία επικρίθηκε με παρόμοιο τρόπο⁶⁵.

Στη Γερμανία κινήθηκε ποινική διαδικασία και απαγορεύτηκε νομικά στην *PeTA* η διανομή των αφισών. Η εξίσωση των θυμάτων του Ολοκαυτώματος με τα ζώα, στο πλαίσιο της έννοιας της ανθρωπιάς με βάση το γερμανικό Σύνταγμα φάνηκε αυθαίρετη, θεωρήθηκε ότι ο εξευτελισμός των απεικονιζόμενων αιχμαλώτων σε στρατόπεδα συγκέντρωσης εργαλειοποιήθηκε προς το συμφέρον των στόχων της *PeTA*, οι οποίοι όμως θεωρήθηκαν κατά τα άλλα σωστοί.

Τελικά το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο δεν έκανε δεκτή την προσφυγή-έφεση της *PeTA* κατά των αποφάσεων αυτών. Ειδικότερα, η εκτίμηση του Εφετείου ότι υπήρχε «μια κατηγορηματική διαφορά μεταξύ της ανθρώπινης ζωής που είναι προικισμένη με αξιοπρέπεια και των συμφερόντων της προστασίας των ζώων» και ότι «η εκστρατεία της καταγγέλλουσας (*PeTA*) αποτελούσε ευτελισμό των θυμάτων του Ολοκαυτώματος» δεν ήταν επιλήψιμη. Αυτό συνιστούσε παραβίαση του γενικού δικαιώματος της προσωπικότητας, το οποίο είχε «προτεραιότητα έναντι της ελευθερίας της έκφρασης». Το 2012, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έκρινε ότι η απαγόρευση της εκστρατείας ήταν συμβατή με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Το Δικαστήριο απέρριψε την αίτηση της *PeTA* για παραπομπή στο τμήμα μείζονος συνθέσεως και η απόφαση κατέστη έτσι τελεσίδικη.

Η συζήτηση γύρω από την καμπάνια της *PeTA* με τίτλο «το Ολοκαύτωμα στο πιάτο σου» ή «Το Άουσβιτς στο πιάτο σου» είναι ένα σύνθετο και πολύπλευρο ζήτημα που αποκαλύπτει τις προκλήσεις της εξισορρόπησης μεταξύ της ευαισθητοποίησης για σημαντικά κοινωνικά και ηθικά ζητήματα και της πλοήγησης σε ευαίσθητα ιστορικά και πολιτισμικά πλαίσια. Η εκστρατεία, η οποία είχε ως στόχο να προβεί σε αμφιλεγόμενους παραλληλισμούς μεταξύ των φρικαλεοτήτων του Ολοκαυτώματος και της μεταχείρισης των ζώων σε βιομηχανικής κλίμακας πρακτικές εργοστασιακής εκτροφής, αποτέλεσε αντικείμενο σημαντικών επικρίσεων και αντιδράσεων από διάφορους ενδιαφερόμενους φορείς. Ενώ η πρόθεση της *PeTA* μπορεί να ήταν να σοκάρει

⁶⁴ Charles Patterson, *Eternal Treblinka: Our Treatment of Animals and the Holocaust* (New York: Lantern Books, 2002).

⁶⁵ <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2005-aug-14-na-peta-story.html>, ανάκτηση 1.8.2024

και να προκαλέσει δημόσιο διάλογο για την καλή διαβίωση των ζώων, η χρήση τέτοιων ιστορικά φορτισμένων εικόνων θεωρήθηκε από πολλούς ως ακατάλληλη και ανάληκτη προσέγγιση που ενέχει τον κίνδυνο να ευτελίσει τις μοναδικές φρικαλεότητες του Ολοκαυτώματος. Η συζήτηση αυτή υπογραμμίζει την ανάγκη οι οργανώσεις υπεράσπισης των ζώων να εξετάζουν προσεκτικά τον κοινωνικό αντίκτυπο και τις πιθανές ακούσιες συνέπειες των στρατηγικών επικοινωνίας τους, ιδίως όταν ασχολούνται με θέματα τεράστιας ιστορικής και συναισθηματικής σημασίας.

Η εκστρατεία εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο της αποστολής της *PeTA* να υπερασπίζεται την ηθική μεταχείριση των ζώων και να προωθεί έναν *vegan* τρόπο ζωής χωρίς σκληρότητα για τα ζώα. Η προσέγγιση της *PeTA* για τα δικαιώματα των ζώων έχει συχνά χαρακτηριστεί ως προκλητική, χρησιμοποιώντας την αξία του σοκ και τις προκλητικές εικόνες για να επιστήσει την προσοχή στη δυσχερή θέση των ζώων σε βιομηχανίες όπως η παραγωγή τροφίμων, η ένδυση και η ψυχαγωγία. Η προσέγγιση αυτή βασίζεται στην πεποίθηση ότι η κλίμακα και η σοβαρότητα της δυστυχίας των ζώων σε αυτές τις βιομηχανίες είναι τέτοιου μεγέθους που δικαιολογεί τολμηρές, εντυπωσιακές τακτικές για την ευαισθητοποίηση του κοινού και την καταλυτική αλλαγή.

Ωστόσο, η χρήση της αναλογίας του Άουσβιτς αντιμετωπίστηκε με σημαντικές αντιδράσεις και επικρίσεις, ιδίως από την εβραϊκή κοινότητα και τους μελετητές του Ολοκαυτώματος. Οι επικριτές αυτοί υποστηρίζουν ότι η εκστρατεία ευτελίζει τη μοναδική φρίκη του Ολοκαυτώματος και δεν σέβεται τη μνήμη των εκατομμυρίων ανθρώπων που χάθηκαν στα ναζιστικά στρατόπεδα συγκέντρωσης. Η σύγκριση της βιομηχανοποιημένης σφαγής των ζώων με τις γενοκτονικές ενέργειες του ναζιστικού καθεστώτος θεωρείται από πολλούς ως ακατάλληλη και ανάληκτη οικειοποίηση αυτής της οδυνηρής ιστορίας.

Ταυτόχρονα, οι υποστηρικτές της *PeTA* υποστηρίζουν ότι η εκστρατεία είναι ένα απαραίτητο και ισχυρό μέσο για να επιστήσει την προσοχή στην έκταση και τη σοβαρότητα του βασανισμού των ζώων στη βιομηχανία εκτροφής, την οποία παρομοιάζουν με τη συστηματική απανθρωποποίηση και τις μαζικές δολοφονίες που πραγματοποίησαν οι Ναζί. Υποστηρίζουν ότι η εκστρατεία δεν αποσκοπεί στο να μειώσει το Ολοκαύτωμα, αλλά μάλλον στο να αναδείξει τους παραλληλισμούς μεταξύ της συστηματικής καταπίεσης και εκμετάλλευσης περιθωριοποιημένων ομάδων, είτε πρόκειται για ανθρώπους είτε για μη ανθρώπους.

Η συζήτηση γύρω από την εκστρατεία αγγίζει επίσης ευρύτερα ερωτήματα σχετικά με τον ρόλο των οργανώσεων υπεράσπισης των ζώων στο ευρύτερο οικοσύστημα των κινήσεων κοινωνικής δικαιοσύνης. Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι η εστίαση της *PeTA* σε ένα μόνο θέμα, την ευημερία των ζώων, έχει αποβεί εις βάρος της εξέτασης των αλληλοεπικαλύψεων μεταξύ διαφορετικών μορφών καταπίεσης, όπως οι δεσμοί μεταξύ του ειδισμού, του ρατσισμού ή του σεξισμού.

Στο επίκεντρο της συζήτησης βρίσκεται το ερώτημα αν τέτοιες προκλητικές συγκρίσεις είναι αποτελεσματικές για την προώθηση των δικαιωμάτων των ζώων ή αν κινδυνεύουν να ευτελίσουν τις μοναδικές φρικαλεότητες του Ολοκαυτώματος. Οι μελετητές έχουν σημειώσει ότι η υιοθέτηση μιας διατομεακής (intersectional) προσέγγισης⁶⁶, η οποία εξετάζει τις διασυνδέσεις μεταξύ των διαφόρων μορφών καταπίεσης, θα μπορούσε να αποτελέσει ένα πολύτιμο πλαίσιο για την υπεράσπιση των ζώων. Ωστόσο, οι εκστρατείες της *PeTA* έχουν επικριθεί για την τάση τους να διατηρούν μια στενή, μόνο για τα ζώα εστίαση, αποξενώνοντας δυνητικά πιθανούς συμμάχους και υπονομεύοντας τους ευρύτερους στόχους κοινωνικής δικαιοσύνης του κινήματος.

Το ερώτημα βέβαια συνεχίζει να υφίσταται: αν και σε ποιο βαθμό οι εικόνες σοκ και τέτοιες συγκρίσεις έχουν επιτύχει τον πραγματικό τους στόχο, να αλλάξουν τον τρόπο με τον οποίο βλέπουμε τους ανθρώπους και τα ζώα.

Ο Αμερικανός δημοσιογράφος Μάικλ Σπέκτορ περιέγραψε εύστοχα τη στρατηγική της *PeTA*: «Η φόρμουλα δημοσιότητας της *PeTA* - ογδόντα τοις εκατό αγανάκτηση, δέκα τοις εκατό αλήθεια μαζί με μια διασημότητα - εξασφαλίζει ότι στιδήποτε κάνει προσβάλλει κάποιον»⁶⁷. Η ιδρύτρια της *PeTA* Ingrid Newkirk παραδέχεται στο ίδιο άρθρο ότι η *PeTA* κάνει ό,τι μπορεί για να κερδίσει την προσοχή των μέσων ενημέρωσης. Το πετυχαίνει αναμφίβολα. Η *PeTA* έχει αναπτύξει ένα ενδιαφέρον μείγμα στρατηγικών για να το πετύχει αυτό. Όπως και η Greenpeace, η *PeTA* βασίζεται στην τεκμηρίωση των παραπόνων μέσω επιδραστικών εικόνων και εκστρατειών και στη στόχευση μεμονωμένων αντιπάλων σε μεγάλες εκστρατείες. Η *PeTA* έχει επίσης σημειώσει αρκετές επιτυχίες με αυτή την προσέγγιση και σίγουρα έχει βοηθήσει να τραβήξει την προσοχή του κοινού στη σκληρότητα κατά των ζώων στη βιομηχανία εκτροφής και στις ερευνητικές εγκαταστάσεις. Από την άλλη πλευρά, η *PeTA* έχει καταφέρει να καθιερωθεί ως μάρκα lifestyle όπως καμία άλλη ΜΚΟ. Για το σκοπό αυτό, οι διασημότητες σκηνοθετούνται επιδέξια κυρίως βάση του σλόγκαν «sex sells». Αυτή η στρατηγική έχει φέρει στην *PeTA* μεγάλη δημοσιότητα, ακόμη και εκτός των παραδοσιακών μέσων ενημέρωσης. Η *PeTA* μπόρεσε να προσεγγίσει ομάδες-στόχους που προηγουμένως ελάχιστα ενδιαφέρονταν για θέματα δικαιωμάτων των ζώων.

Καθώς η συζήτηση συνεχίζεται, είναι σαφές ότι η εκστρατεία της *PeTA* και οι αντιπαραθέσεις της αντικατοπτρίζουν τις ευρύτερες προκλήσεις που αντιμετωπίζει το κίνημα για τα δικαιώματα των ζώων δεδομένων των πολύπλοκων επικαλύψεων της ιστορίας, της πολιτικής και της ηθικής. Η προσεκτική εξέταση αυτών των ζητημάτων και η προθυμία για εποικοδομητικό διάλογο θα είναι ζωτικής σημασίας για τη διαμόρφωση της μελλοντικής κατεύθυνσης του κινήματος υπεράσπισης των ζώων και της ικανότητάς του να επιφέρει ουσιαστική κοινωνική αλλαγή.

⁶⁶ Pendergrast, “PETA, Patriarchy and Intersectionality”

⁶⁷ Michael Specter, “The Extremist: The Woman Behind the Most Successful Radical Group in America.” *The New Yorker*, April 14, 2003.

5.2 Η κατηγορία του σεξισμού

Μία από τις πιο συχνά εκφραζόμενες επικρίσεις για τις εκστρατείες της *PeTA* είναι η κατηγορία του σεξισμού, η οποία σχετίζεται κυρίως με το γεγονός ότι η *PeTA* παρουσιάζει επανειλημμένα γυμνές ή ημίγυμνες γυναίκες στις εκστρατείες της. Επιπλέον, τα συνθήματα περιέχουν συχνά σεξιστικές αναφορές και ο σχεδιασμός των μοτίβων θυμίζει συχνά εικόνες soft porno. Ως εκ τούτου, οι επικριτές κατηγορούν την οργάνωση ότι αντικειμενοποιεί τις γυναίκες, αναπαράγει τα στερεότυπα των φύλων και προπαγανδίζει το επικρατέστερο ιδεώδες της ομορφιάς. Ορισμένοι επικριτές κατηγορούν επίσης την οργάνωση για ρατσισμό, καθώς τα περισσότερα από τα διαφημιστικά μοτίβα δείχνουν λευκές, ξανθές γυναίκες⁶⁸. Η ιδρύτρια της *PeTA*, Ingrid Newkirk, υπερασπίζεται αυτή την προσέγγιση ως θεμιτό μέσο για την προσέλκυση της προσοχής του κοινού και επισημαίνει ότι όλα τα μοντέλα και οι διασημότητες σε τέτοιες διαφημίσεις είναι εθελοντές. Ωστόσο, πιθανότατα ως απάντηση στη συνεχιζόμενη κριτική, οι εκστρατείες της *PeTA* έχουν γίνει όλο και πιο ουδέτερες ως προς το φύλο και απεικονίζουν πλέον τόσο άνδρες όσο και γυναίκες. Ωστόσο, η σεξουαλική απεικόνιση έχει παραμείνει. Οι επικριτές θεωρούν ότι αυτό αποτελεί ευτελισμό του πραγματικού ζητήματος. Το θέμα των δικαιωμάτων των ζώων έχει τεθεί σε δεύτερη μοίρα από τη σεξουαλικοποιημένη διαφήμιση και οι εκστρατείες της *PeTA* τείνουν να βλάψουν τους πραγματικούς στόχους του κινήματος.

Τα τελευταία χρόνια, ο διάλογος γύρω από τη φεμινιστική θεωρία και πρακτική έχει υποστεί μια σημαντική μετατόπιση, μετακινούμενος από την εστίαση στην έννοια της πατριαρχίας στο πιο διαφοροποιημένο και πολύπλευρο πλαίσιο της διατομεακότητας (intersectionality). Η μετάβαση αυτή έχει βαθιές επιπτώσεις στους τρόπους με τους οποίους κατανοούμε και αντιμετωπίζουμε την πολύπλοκη αλληλεπίδραση του φύλου, της φυλής, της τάξης και άλλων αξόνων ταυτότητας και καταπίεσης. Ο Pendergrast⁶⁹ εξετάζει κριτικά την *PeTA* και την προσέγγισή της στη δυναμική του φύλου και της εξουσίας. Υποστηρίζει ότι οι εκστρατείες και τα μηνύματα της *PeTA* συχνά ενισχύουν τις πατριαρχικές δομές με την εμπορευματοποίηση και τη σεξουαλικοποίηση των γυναικείων σωμάτων στην υπηρεσία της υπεράσπισης των ζώων. Η ανάλυση αυτή συντονίζεται με τις συνεχιζόμενες συζητήσεις στο πλαίσιο της φεμινιστικής θεωρίας σχετικά με τους τρόπους με τους οποίους η επιδίωξη προοδευτικών στόχων μπορεί ακούσια να αναπαράγει ή ακόμη και να ενισχύει τα υπάρχοντα συστήματα καταπίεσης.

Η έννοια της διατομεακότητας, όπως διατυπώθηκε από τις μαύρες φεμινίστριες ερευνήτριες, προσφέρει ένα πολλά υποσχόμενο πλαίσιο για την κατανόηση και την αντιμετώπιση αυτών των πολύπλοκων δυναμικών. Αναγνωρίζοντας τις διασταυρώσεις του φύλου, της φυλής, της τάξης και άλλων κοινωνικών κατηγοριών, η

⁶⁸ Carol J. Adams, *The Pornography of Meat*, New and updated edition (New York: Bloomsbury Academic, 2020).

⁶⁹ Pendergrast, "PETA, Patriarchy and Intersectionality"

διατομεακή ανάλυση αποκαλύπτει πώς διαφορετικές μορφές καταπίεσης και περιθωριοποίησης διασταυρώνονται και αλληλοενισχύονται. Η προοπτική αυτή αμφισβητεί τη συχνά μονολιθική αντίληψη των «γυναικείων εμπειριών» που έχει ιστορικά κυριαρχήσει στον κυρίαρχο φεμινιστικό λόγο, ο οποίος τείνει να επικεντρώνεται στις εμπειρίες.

5.3. Εκστρατεία «Ο μπαμπάς σου σκοτώνει ζώα;»

Η οργάνωση επικρίθηκε για τη διανομή ενημερωτικών φυλλαδίων στα παιδιά. Σύμφωνα με τον ιστότοπο της *PeTA*, αυτά έχουν ως στόχο να ευαισθητοποιήσουν τους γονείς για το πώς οι πράξεις τους επηρεάζουν τα παιδιά τους. Ένα φυλλάδιο, το οποίο στρεφόταν κατά της χρήσης γούνας, είχε τον τίτλο «Η μαμά σου σκοτώνει ζώα;» και έδειχνε ένα σκίτσο μιας μητέρας να βυθίζει ένα μαχαίρι στο στομάχι ενός κουνελιού. Ένα άλλο φυλλάδιο με τίτλο «Ο μπαμπάς σου σκοτώνει ζώα;» έδειχνε ένα καρτούν με τον πατέρα να ξεκοιλιάζει ένα ψάρι. Το φυλλάδιο φέρει το ακόλουθο κείμενο: «Αφού ο μπαμπάς σου, σου δίνει λάθος μαθήματα για το τι είναι σωστό και τι λάθος, θα πρέπει να του μάθεις ότι το ψάρεμα είναι φόνος. Και μέχρι να μάθει ο μπαμπάς σας ότι αυτό δεν είναι κάτι που πρέπει να παίζετε, θα πρέπει να κρατάτε τα σκυλάκια και τις γατούλες σας μακριά του. Έχει τόση εμμονή με τη δολοφονία των ζώων που θα είναι τα επόμενα που θα πεθάνουν».

Η εκστρατεία «Ο μπαμπάς σου σκοτώνει ζώα;» που ξεκίνησε η οργάνωση για τα δικαιώματα των ζώων *PeTA* το 2003 ήταν μια από τις πιο προκλητικές και αμφιλεγόμενες προσπάθειές της με στόχο την ευαισθητοποίηση σχετικά με τη σκληρότητα που συνδέεται με το κυνήγι, το ψάρεμα και άλλες δραστηριότητες που περιλαμβάνουν τη χρήση ζώων. Η καμπάνια, η οποία απευθυνόταν σε παιδιά με απεικονίσεις και κατηγορίες που αποσκοπούσαν στο να μεταφέρουν το μήνυμα ότι οι πρακτικές αυτές είναι απάνθρωπες και επιβλαβείς, προκάλεσε σημαντικές αντιδράσεις από γονείς, καθηγητές, ψαράδες, ακόμη και ορισμένους υποστηρικτές των δικαιωμάτων των ζώων, οι οποίοι θεώρησαν ότι η *PeTA* είχε ξεπεράσει τα όρια εμπλέκοντας τα παιδιά με έναν τόσο συναισθηματικά φορτισμένο και συγκρουσιακό τρόπο.

Στόχος της εκστρατείας ήταν να επιστήσει την προσοχή στη σκληρότητα που συνδέεται με δραστηριότητες όπως το κυνήγι και το ψάρεμα, τις οποίες η *PeTA* θεωρεί ανήθικες και επιβλαβείς για τα ζώα. Ωστόσο, η απόφαση να απευθυνθεί στα παιδιά με ένα τέτοιο συναισθηματικά φορτισμένο μήνυμα επικρίθηκε ευρέως. Οι επικριτές υποστήριξαν ότι ήταν ακατάλληλο να εμπλέκεται το νεανικό κοινό σε αυτού του είδους υλικό, καθώς θα μπορούσε να προκαλέσει αδικαιολόγητο φόβο και άγχος και να διαταράξει τις σχέσεις με τους γονείς, και ιδιαίτερα την εικόνα που έχουν τα παιδιά για τους γονείς τους⁷⁰.

⁷⁰ Ashli Stokes, "Raining on SeaWorld's Parade: PETA's Direct Action and Public Interest Communication,"

5.4. Τα δικαιώματα των ζώων ως lifestyle

Έως τα τέλη της δεκαετίας του 1980, η *PeTA* επικεντρώθηκε σχεδόν αποκλειστικά σε συγκρουσιακές εκστρατείες με σοκαριστικές εικόνες. Τη δεκαετία του 1990 άλλαξε η στρατηγική της. Αν και η συγκρουσιακή προσέγγιση παρέμεινε σε κάποιο βαθμό, μια πιο προσανατολισμένη στον τρόπο ζωής στρατηγική και ιδίως η συνεργασία με διασημότητες ήρθαν στο προσκήνιο. Αυτό ξεκίνησε με συνεργασίες με μουσικούς και αργότερα με ηθοποιούς και μοντέλα. Ένα σαφές σημάδι της αλλαγής στρατηγικής ήταν η αλλαγή στο περιοδικό *PeTA* στις ΗΠΑ. Ένα καθαρά θεματικό ενημερωτικό δελτίο μέχρι το 1988, σταδιακά έγινε ένα *illustration* περιοδικό που συνέδεε τα θέματα της *PeTA* με την κουλτούρα της ψυχαγωγίας και είχε ως πρότυπο τα γυναικεία περιοδικά και τα περιοδικά μόδας.

Η συνεργασία με διασημότητες είχε πολλά πλεονεκτήματα για την *PeTA*. Η οργάνωση μπόρεσε να αξιοποιήσει μέσα ενημέρωσης και ομάδες-στόχους τις οποίες δεν μπορούσε προηγουμένως να προσεγγίσει. Σχεδόν κανένα περιοδικό μόδας ή περιοδικό δεν θα αναφερόταν στις αμφιλεγόμενες καμπάνιες της *PeTA* με τις σοκαριστικές εικόνες, αλλά η δέσμευση των διασημοτήτων στην *PeTA* ήταν και είναι πολύ σημαντικό θέμα και δεν μπορεί να αγνοηθεί από τα μέσα επικοινωνίας. Οι διασημότητες αποδείχθηκαν ιδανικοί πολλαπλασιαστές, καθώς οι καμπάνιες *lifestyle* είναι πολύ λιγότερο απωθητικές και έφεραν στην οργάνωση σημαντική αύξηση των μελών της.

Οι εκστρατείες αυτές δεν επικεντρώνονται πλέον σε έναν συγκεκριμένο αντίπαλο. Αντιθέτως, απευθύνονται στους καταναλωτές. Ενθαρρύνονται να αλλάξουν τη συμπεριφορά τους, για παράδειγμα, μεταβαίνοντας σε *vegan* διατροφή ή μποϊκοτάροντας ορισμένα προϊόντα, όπως η γούνα ή το δέρμα. Για να επιτευχθεί αυτό, οι καταναλωτές εξακολουθούν να έρχονται αντιμέτωποι με σοκαριστικές εικόνες, αλλά η έμφαση δίνεται σε διασημότητες που λειτουργούν ως πρότυπα. Η πιο γνωστή καμπάνια της *PeTA* στον τομέα αυτό είναι ίσως η καμπάνια κατά της γούνας «*I'd Rather Go Naked Than Wear Fur*», η οποία ξεκίνησε το 1991 ως διαφημιστική καμπάνια με το ροκ συγκρότημα «*The Go-Go's*». Έκτοτε, το μοτίβο της καμπάνιας έχει επανειλημμένα επαναλανσαριστεί με διάφορες διασημότητες, ιδίως γνωστά μοντέλα, και διαφορετικά συνθήματα. Αργότερα, παρόμοια μοτίβα με ημίγυμνα μοντέλα και ηθοποιούς χρησιμοποιήθηκαν επίσης για καμπάνιες κατά της κατανάλωσης κρέατος.

Η προώθηση του βεγκανισμού από την PeTA

Ενώ μέχρι τώρα οι εκστρατείες της *PeTA* έχουν ως κυρίαρχο στόχο το μπούκοτάζ προϊόντων που παράγονται από τα ζώα και των εταιρειών που εκμεταλλεύονται τα προϊόντα αυτά, η *PeTA* προωθεί το βεγκανισμό ως *styl* ζωής (*vegan lifestyle*). Η επιλογή της υιοθέτησης ενός *vegan* τρόπου ζωής μπορεί να υποκινείται από πολλούς

παράγοντες, όπως η βαθιά ανησυχία για την ευημερία των ζώων, η επιδίωξη βέλτιστης υγείας και ευεξίας ή η έντονη επιθυμία να ελαχιστοποιηθεί ο περιβαλλοντικός αντίκτυπος από τη διατροφή. Οι ηθικοί προβληματισμοί, ιδιαίτερα γύρω από την απάνθρωπη μεταχείριση των ζώων στο βιομηχανοποιημένο σύστημα παραγωγής τροφίμων, έχουν αποτελέσει κινητήρια δύναμη για πολλά άτομα που μεταβαίνουν στο βεγκανισμό.

Πέρα από τις ηθικές επιπτώσεις, υπάρχουν ολοένα και περισσότερα στοιχεία που αποδεικνύουν ότι μια καλά σχεδιασμένη vegan διατροφή μπορεί να προσφέρει σημαντικά οφέλη για την υγεία. Οι vegan δίαιτες έχουν συσχετιστεί με χαμηλότερο δείκτη μάζας σώματος, μειωμένο κίνδυνο χρόνιων ασθενειών, όπως καρδιακές παθήσεις, διαβήτη τύπου 2 και ορισμένους τύπους καρκίνου και βελτιωμένη συνολική σωματική και ψυχική ευεξία. Αυτό υποδηλώνει ότι η vegan ζωή μπορεί να αποτελέσει ένα ισχυρό εργαλείο για την προώθηση της υγείας, της μακροζωίας και της ποιότητας ζωής.

Ο περιβαλλοντικός αντίκτυπος της κτηνοτροφίας είναι ένας άλλος βασικός παράγοντας που έχει αναγκάσει τα άτομα να υιοθετήσουν vegan πρακτικές. Η παραγωγή κρέατος, γαλακτοκομικών και άλλων προϊόντων ζωικής προέλευσης έχει συνδεθεί με μια σειρά από περιβαλλοντικά ζητήματα, όπως οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, η λειψυδρία και η υποβάθμιση της γης. Η κτηνοτροφία συμβάλλει σημαντικά στην κλιματική αλλαγή, καθώς εκτιμάται ότι ευθύνεται για το 14,5% των παγκόσμιων εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Απαιτεί επίσης τεράστιες ποσότητες γης και υδάτινων πόρων, με την κτηνοτροφία να αντιπροσωπεύει περίπου το 80% της γεωργικής χρήσης γης και το 8% της παγκόσμιας χρήσης νερού. Με τη μείωση ή την εξάλειψη της κατανάλωσης τροφίμων ζωικής προέλευσης, τα άτομα μπορούν να μειώσουν σημαντικά το αποτύπωμα άνθρακα και να συμβάλουν στη διατήρηση των φυσικών πόρων, συμβάλλοντας στον μετριασμό του περιβαλλοντικού κόστους των μη βιώσιμων πρακτικών παραγωγής τροφίμων.

Αν και η μετάβαση σε έναν vegan τρόπο ζωής μπορεί να αποτελέσει πρόκληση για ορισμένα άτομα, ιδίως για εκείνους που είναι ιδιαίτερα προσκολλημένοι στην παραδοσιακή διατροφή με βάση το κρέας, υπάρχουν διάφορες διαθέσιμες επιλογές για τη διευκόλυνση αυτής της διαδικασίας.

Για παράδειγμα, η άνοδος των φυτικών εναλλακτικών προϊόντων κρέατος, η *PeTA* χρηματοδοτεί τη σχετική έρευνα, διευκολύνει τους καταναλωτές να μειώσουν την κατανάλωση κρέατος χωρίς να θυσιάσουν τη γεύση και την υφή που έχουν συνηθίσει. Αυτά τα καινοτόμα προϊόντα, τα οποία συχνά χρησιμοποιούν πρωτεΐνες φυτικής προέλευσης και προηγμένες τεχνικές επεξεργασίας τροφίμων, μπορούν να παρέχουν μια ικανοποιητική και βιώσιμη εναλλακτική λύση στα παραδοσιακά κρέατα ζωικής προέλευσης, βοηθώντας τα άτομα να αλλάξουν σταδιακά τις διατροφικές τους συνήθειες και να μειώσουν την εξάρτησή τους από τα τρόφιμα ζωικής προέλευσης.

6. Συνολική αποτίμηση

Οι βασικές στρατηγικές της *PeTA* που περιγράψαμε μέχρι τώρα περιλαμβάνουν ενημέρωση για την κακοποίηση των ζώων μέσω παροχής πληροφοριών και σοκαριστικών εικόνων και video, η χρήση της αφηγηματικής τεχνικής, η πρόκληση συναισθημάτων, η πληροφόρηση για εναλλακτικές προτάσεις έτσι ώστε να μην είναι απαραίτητη η εκτροφή και σφαγή ζώων. Βασική στρατηγική είναι η προώθηση του vegan τρόπου ζωής και η καταπολέμηση του ειδισμού. Μεγάλη σημασία δίνεται στον ψηφιακό ακτιβισμό, με υποβολή παραπόνων, υπογραφή διαμαρτυριών, υποβολή μηνύσεων σε περιπτώσεις που παραβιάζεται η νομοθεσία, εκκλήσεις για μποϊκοτάζ σε συγκεκριμένες εταιρείες προκειμένου να πληγεί το κύρος και η φήμη τους.

Η *PeTA* είναι μία από τις πιο εξέχουσες αλλά και αμφιλεγόμενες οργανώσεις για τα δικαιώματα των ζώων παγκοσμίως, γνωστή για τις προκλητικές και συχνά σοκαριστικές εκστρατείες της. Η προσέγγιση της οργάνωσης είναι ιδιαίτερα πολωτική, καθώς έχει επιτύχει σημαντικές επιτυχίες στην προώθηση του κινήματος για τα δικαιώματα των ζώων. Ενώ οι τακτικές της *PeTA* έχουν προσελκύσει σημαντική δημόσια προσοχή σε θέματα ευζωίας των ζώων, έχουν επίσης επικριθεί για τις αμφιλεγόμενες μεθόδους τους, οι οποίες μπορούν ενδεχομένως να αποξενώσουν πιθανούς υποστηρικτές και να συμβάλουν στην πόλωση του ευρύτερου κινήματος για τα δικαιώματα των ζώων.

Οι προσπάθειες της *PeTA* έχουν αναμφίβολα πετύχει την ευαισθητοποίηση σχετικά με τα ζητήματα των δικαιωμάτων των ζώων. Μέσω προκλητικών διαφημίσεων, συμμετοχή διασημοτήτων και εκστρατειών υψηλού προφίλ, η οργάνωση έχει καταφέρει να κρατήσει τη συζήτηση για τα δικαιώματα των ζώων στα μέσα ενημέρωσης, συμβάλλοντας στην αυξανόμενη δημοτικότητα του βεγκανισμού και της ηθικής κατανάλωσης. Επιπλέον, η *PeTA* έχει επηρεάσει πολλές εταιρείες να αλλάξουν τις πρακτικές τους όσον αφορά την καλή διαβίωση των ζώων και έχει επιτύχει νομικές νίκες που οδήγησαν σε καλύτερη προστασία των ζώων.

Ωστόσο, οι αμφιλεγόμενες τακτικές της *PeTA* έχουν επίσης αποτελέσει πηγή κριτικής. Η χρήση εικόνων-σοκ με προκλητικά μοτίβα, ενώ αποσκοπεί στο να σοκάρει και να προκαλέσει το ενδιαφέρον, έχει επικριθεί για την προώθηση ρατσιστικών και σεξιστικών στερεοτύπων. Ενώ η επιθετική προσέγγιση της *PeTA* έχει επιτύχει να συγκεντρώσει την προσοχή, υπάρχει η ανησυχία ότι μπορεί επίσης να αποξενώνει πιθανούς υποστηρικτές και να συμβάλλει στην πόλωση του ευρύτερου κινήματος για τα δικαιώματα των ζώων.

Στις επιτυχίες της *PeTA* συγκαταλέγεται σίγουρα η αύξηση της ευαισθητοποίησης και η προώθηση του animal turn. Έχει αναμφισβήτητα επιτύχει να φέρει τα ζητήματα των δικαιωμάτων των ζώων στη συνείδηση του κοινού. Μέσω προκλητικών εκστρατειών έχει καταφέρει να διατηρεί τη συζήτηση για τα δικαιώματα των ζώων σε υψηλή προτεραιότητα στα μέσα ενημέρωσης. Αυτό έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην εκλαΐκευση του βεγκανισμού και στην ευαισθητοποίηση σχετικά με τις ηθικές επιπ-

τώσεις της κατανάλωσης ζωικών προϊόντων, συμβάλλοντας στην αύξηση του αριθμού των ανθρώπων που υιοθετούν vegan διατροφικά πρότυπα και στην ευαισθητοποίηση σχετικά με τις ηθικές επιπτώσεις της κατανάλωσης ζωικών προϊόντων.

Η *PeTA* έχει αξιοποιήσει με επιτυχία την επιρροή της για να ενθαρρύνει πολυάριθμες εταιρείες να αλλάξουν τις πρακτικές τους όσον αφορά την καλή διαβίωση των ζώων. Μέσω επίμονων προσπαθειών άσκησης πίεσης, έχει πείσει ή εξαναγκάσει πολλές επιχειρήσεις να σταματήσουν τα πειράματα σε ζώα, να στραφούν στη χρήση συνθετικών υλικών αντί για ζωικά προϊόντα και να εφαρμόσουν αυστηρότερα πρότυπα καλής διαβίωσης των ζώων στη βιομηχανία εκτροφής. Αυτές οι συλλογικές προσπάθειες έχουν συμβάλει στην προώθηση ουσιαστικών αλλαγών σε διάφορους τομείς για την καλύτερη διασφάλιση της ευημερίας των ζώων.

Η *PeTA* έχει εμπνεύσει ένα παγκόσμιο δίκτυο ακτιβιστών και υποστηρικτών μέσω των προσπαθειών της να κινητοποιήσει ένα κίνημα βάσης για τα δικαιώματα των ζώων. Οι εκστρατείες της συχνά περιλαμβάνουν την ενδυνάμωση ατόμων να αναλάβουν δράση στις τοπικές τους κοινότητες, από τη διοργάνωση διαδηλώσεων και συγκεντρώσεων στους δρόμους μέχρι τη συμμετοχή σε διαδικτυακές εκστρατείες υποστήριξης. Σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι εκστρατείες στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης. Αυτή η προσέγγιση της βάσης έχει συμβάλει καθοριστικά στη δημιουργία ενός ευρέως διαδεδομένου, παγκόσμιου κινήματος που ενισχύει τις φωνές των υποστηρικτών των ζώων και τους δίνει τη δυνατότητα να προωθήσουν την αλλαγή σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Καλλιεργώντας αυτό το δίκτυο ακτιβιστών, η *PeTA* κατάφερε να ενισχύσει την εμβέλεια και τον αντίκτυπο του κινήματος για τα δικαιώματα των ζώων, εμπνέοντας ανθρώπους σε όλο τον κόσμο να συμμετάσχουν και να πάρουν θέση ενάντια στη σκληρότητα απέναντι στα ζώα.

Δεν λείπουν όμως και οι κριτικές φωνές που θεωρούν τη δράση της *PeTA* αμφιλεγόμενη. Η στρατηγική των εικόνων σοκ και πρόκλησης σκανδάλου συχνά επικρίνεται από διάφορους φορείς και προσωπικότητες. Ενώ αυτές οι τακτικές μπορεί να είναι αποτελεσματικές για την προσέλκυση της προσοχής των μέσων ενημέρωσης και την πρόκληση δημόσιων συζητήσεων, μπορούν επίσης να αποξενώσουν πιθανούς υποστηρικτές που μπορεί να θεωρούν το περιεχόμενο πολύ ενοχλητικό ή ακραίο, συμβάλλοντας ενδεχομένως στην περαιτέρω πόλωση του κινήματος για τα δικαιώματα των ζώων. Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι η εξάρτηση της *PeTA* από σοκαριστικές εικόνες και συγκρουσιακές προσεγγίσεις, αντί για πιο διαφοροποιημένα και ενσυναισθητικά μηνύματα, μπορεί να υπονομεύσει την αξιοπιστία της οργάνωσης και να δυσχεράνει τη συνεργασία με ένα ευρύτερο κοινό και τη δημιουργία ενός πιο περιεκτικού, ποικιλόμορφου κινήματος για την ευημερία των ζώων.

Ερευνητές έχουν υποστηρίξει ότι οι εκστρατείες της *PeTA* συχνά αποτυγχάνουν να υιοθετήσουν μια διατομεακή προσέγγιση, εστιάζοντας αποκλειστικά στα δικαιώματα των ζώων και παραβλέποντας τους τρόπους με τους οποίους η καταπίεση των ζώων διασταυρώνεται με άλλες μορφές καταπίεσης, όπως ο ρατσισμός και η πατριαρχία. Αυτή η στενή εστίαση μπορεί να υπονομεύσει την ικανότητα της οργάνωσης να οικοδομήσει συμμαχίες και να συνεργαστεί με διαφορετικές κοινότητες, περιορίζοντας

τον ευρύτερο αντίκτυπο του κινήματος για τα δικαιώματα των ζώων.

Συνολικά, η προσέγγιση της *PeTA* στην υπεράσπιση των ζώων είναι αναμφισβήτητα πολύπλοκη. Από τη μία πλευρά, η οργάνωση έχει επιτύχει σημαντικές επιτυχίες στην ευαισθητοποίηση του κοινού για θέματα δικαιωμάτων των ζώων και στον επηρεασμό εταιρικών και νομικών αλλαγών που έχουν οδηγήσει σε καλύτερη προστασία των ζώων. Οι εκστρατείες υψηλού προφίλ της *PeTA* και η χρήση προκλητικών τακτικών έχουν αναμφίβολα κρατήσει τη συζήτηση για την ευημερία των ζώων στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος των μέσων ενημέρωσης. Από την άλλη μεριά αμφισβητείται εάν αυτή η στροφή στις αντιλήψεις των ανθρώπων για τα ζώα οφείλεται στον ακτιβισμό της *PeTA* ή η εν λόγω οργάνωση έχει ακολουθήσει το «κύμα των καιρών» και επωφελείται από την ευαισθησία που δείχνουν οι άνθρωποι για τα δικαιώματα των ζώων.

Καθώς το κίνημα για τα δικαιώματα των ζώων συνεχίζει να εξελίσσεται, θα είναι ζωτικής σημασίας για οργανώσεις όπως η *PeTA* να αξιολογούν προσεκτικά τον αντίκτυπο των στρατηγικών τους και να εργάζονται προς την κατεύθυνση της ανάπτυξης μιας πιο περιεκτικής και αποτελεσματικής προσέγγισης για την επίτευξη των στόχων τους. Προσαρμόζοντας τις τακτικές τους, ενσωματώνοντας μια πιο διαφοροποιημένη κατανόηση της διατομεακότητας και συνεργαζόμενη με διαφορετικές κοινότητες, η *PeTA* μπορεί να προσπαθήσει να οικοδομήσει μια πιο ολιστική και αποτελεσματική προσέγγιση για την υπεράσπιση της ευημερίας και των δικαιωμάτων των ζώων.

Βιβλιογραφία

- Adamczyk, Gregor. *Storytelling: Mit Geschichten Überzeugen*. 2., 2. Auflage 2015. Haufe TaschenGuide 253. Freiburg im Breisgau: Haufe-Lexware, 2015.
- Adams, Carol J. *The Pornography of Meat*. New and updated edition. New York: Bloomsbury Academic, 2020.
- Alimi, Eitan Y. "Repertoires of Contention." In *The Oxford Handbook of Social Movements*. Edited by Donatella Della Porta and Mario Diani, 410–22. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press, 2015.
- Armbruster, Alexander. "Besetzung Des Kapitols: Nein, Facebook Ist Nicht Schuld Am Mob." *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, January 7, 2021. 07.01.2021. Accessed January 7, 2021. <https://www.faz.net/aktuell/wirtschaft/digitec/us-kapitol-besetzung-nein-facebook-ist-nicht-schuld-am-mob-17134304.html>.
- Bakir, Vian. "Greenpeace V. Shell: Media Exploitation and the Social Amplification of Risk Framework (SARF)." *Journal of Risk Research* 8, 7-8 (2005): 679–91. doi:10.1080/13669870500166898.
- Baringhorst, Sigrid. *Politik Als Kampagne: Zur Medialen Erzeugung Von Solidarität*. Opladen: Westdeutscher Verlag, 1998.
- . "Auswirkungen Der Digitalisierung Auf Soziale Bewegungen." In *Politik in Der Digitalen Gesellschaft. Zentrale Problemfelder Und Forschungsperspektiven*. Edited

- by Jeanette Hofmann et al., 151–70 (Band 1:Politik in der digitalen Gesellschaft). Bielefeld, Deutschland: Transcript, 2019.
- Bennett, W. L., and Alexandra Segerberg. “The Logic of Connective Action.” *Information, Communication & Society* 15, no. 5 (2012): 739–68; *Information, Communication & Society*, 15(5), 739-768. doi:10.1080/1369118X.2012.670661.
- Bennett, W. L., Alexandra Segerberg, and Shawn Walker. “Organization in the Crowd: Peer Production in Large-Scale Networked Protests.” *Information, Communication & Society* 17, no. 2 (2014): 232–60. doi:10.1080/1369118X.2013.870379.
- Boulianne, Shelley. “Social Media Use and Participation: A Meta-Analysis of Current Research.” *Information, Communication & Society* 18, no. 5 (2015): 524–38. doi:10.1080/1369118X.2015.1008542.
- . “Twenty Years of Digital Media Effects on Civic and Political Participation.” *Communication Research* 47, no. 7 (2018): 947–66. doi:10.1177/0093650218808186.
- Boulianne, Shelley, and Yannis Theocharis. “Young People, Digital Media, and Engagement: A Meta-Analysis of Research.” *Social Science Computer Review* 38, no. 2 (2020): 111–27. doi:10.1177/0894439318814190.
- Breithaupt, Fritz. *Das Narrative Gehirn: Was Unsere Neuronen Erzählen*. Erste Auflage, Originalausgabe. Berlin: Suhrkamp, 2022.
- Brunsting, Suzanne, and Tom Postmes. “Social Movement Participation in the Digital Age.” *Small Group Research* 33, no. 5 (2002): 525–54. doi:10.1177/104649602237169.
- Castells, Manuel. *Communication Power*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2013.
- Čater, Barbara, and Patricia Fux. “Analysis of Interactions on Non-Profit Organization's Social Media Channel in the Context of Cruelty-Free Ethical Consumerism.” *Dynamic Relationships Management Journal* 7, no. 1 (2018). doi:10.17708/DRMJ.2018.v07n01a03.
- Cooper, Andrea D. “Writing Humanimals: Critical Animal Studies and Jewish Studies.” *Religion Compass* 13, no. 12 (2019). doi:10.1111/rec3.12341.
- DeMello, Margo. *Animals and Society: An Introduction to Human-Animal Studies*. New York: Columbia University Press, 2012.
- Dolata, Ulrich, and Jan-Felix Schrape. “Kollektives Handeln Im Internet. Eine Akteurtheoretische Fundierung.” *Berliner Journal für Soziologie* 24, no. 1 (2014): 5–30. doi:10.1007/s11609-014-0242-y.
- Halliday, Jordan, and Tyler Lang. *Critical Animal Studies and Social Justice: Critical Theory, Dismantling Speciesism, and Total Liberation*. Edited by Anthony J. Nocella and Amber E. George. Critical animal studies and theory. Lanham: Lexington Books, 2022.
- Hargreaves, Shila M., António Raposo, Ariana Saraiva, and Renata P. Zandonadi. “Vegetarian Diet: An Overview Through the Perspective of Quality of Life Domains.”

- International journal of environmental research and public health* 18, no. 8 (2021). doi:10.3390/ijerph18084067}.
- Heiss, Raffael, and Jörg Matthes. "Mobilizing for Some." *Journal of Media Psychology* 28, no. 3 (2016): 123–35. doi:10.1027/1864-1105/a000199.
- Hildegund, Sauer. *Über Die Geschichte Der Mensch-Tier-Beziehungen Und Die Historische Entwicklung Des Tierschutzes in Deutschland*. Justus-Liebig-Universität zu Gießen, 1983.
- Howard, Philip N., and Muzammil M. Hussain. "The Role of Digital Media." *Journal of Democracy* 22, no. 3 (2011): 35–48. doi:10.1353/jod.2011.0041. https://www.researchgate.net/publication/236826345_The_Role_of_Digital_Media.
- Jasper, James M., and Jane D. Poulsen. "Recruiting Strangers and Friends: Moral Shocks and Social Networks in Animal Rights and Anti-Nuclear Protests." *Social Problems* 42, no. 4 (1995): 493–512. doi:10.2307/3097043.
- Johnson, April A., and Rebecca LeFebvre. "Contextual Predictors of Protest Behavior on Social Media: A #Ferguson Case Study." *Journal of Information Technology & Politics* 15, no. 1 (2018): 50–65. doi:10.1080/19331681.2017.1354245.
- Klandermans, Bert. *The Social Psychology of Protest*. Oxford, United Kingdom: Blackwell, 1997.
- Kompatscher, Gabriela, Reingard Spannring, and Schachinger Karin. *Human-Animal Studies: Eine Einführung Für Studierende Und Lehrende*. Münster: UTB; Waxmann, 2021.
- Kurenlahti, Mikko, and Arto O. Salonen. "Rethinking Consumerism from the Perspective of Religion." *Sustainability* 10, no. 7 (2018): 2454. doi:10.3390/su10072454.
- Martin-Woodhead, Amber. "Limited, Considered and Sustainable Consumption: The (Non)Consumption Practices of UK Minimalists." *Journal of Consumer Culture* 22, no. 4 (2022): 1012–31. doi:10.1177/14695405211039608.
- Morozov, Evgeny. *The Net Delusion: How Not to Liberate the World*. London, United Kingdom: Penguin Books, 2012.
- Newkirk, Ingrid. *Free the Animals: The Amazing True Story of the Animal Liberation Front*. New York: Lantern Books, 2000.
- Nussbaum, Martha C. *Justice for Animals: Our Collective Responsibility*. First Simon et Schuster trade paperback edition. New York, London, Toronto, Sydney, New Delhi: Simon et Schuster, 2024.
- Patterson, Charles. *Eternal Treblinka: Our Treatment of Animals and the Holocaust*. New York: Lantern Books, 2002.
- Pendergrast, Nick. "PETA, Patriarchy and Intersectionality." 7, no. 1 (2018).
- Polletta, Francesca, and Nathan Redman. "When Do Stories Change Our Minds? Narrative Persuasion About Social Problems." *Sociology Compass* 14, no. 4 (2020). doi:10.1111/soc4.12778.
- Regan, Tom. *The Case for Animal Rights*. Updated with a new preface, 2004 ed. Berkeley: University of California Press, 2004.

- Robinson, Mark L. "Shell Versus Greenpeace and Brent Spar." In *Marketing Big Oil: Brand Lessons from the World's Largest Companies*. Edited by Mark L. Robinson, 55–63. New York: Palgrave Macmillan US, 2014.
- Roscher, Mieke. *Ein Königreich Für Tiere: Die Geschichte Der Britischen Tierrechtsbewegung*. Marburg: Tectum-Verl., 2009.
- Segerdahl, Pär. *Undisciplined Animals: Invitations to Animal Studies*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Pub, 2011.
- Singer, Peter. *Practical Ethics*. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 1979.
- Singer, Peter, and Yuval N. Harari. *Animal Liberation*. Revised edition. London: The Bodley Head, 2015.
- Skoric, Marko M., Qinfeng Zhu, Debbie Goh, and Natalie Pang. "Social Media and Citizen Engagement: A Meta-Analytic Review." *New media & society* 18, no. 9 (2016): 1817–39. doi:10.1177/1461444815616221.
- Specter, Michael. "The Extremist: The Woman Behind the Most Successful Radical Group in America." *The New Yorker*, April 14, 2003.
- Stokes, Ashli. "Raining on SeaWorld's Parade: PETA's Direct Action and Public Interest Communication." *The Journal of Public Interest Communications* 3, no. 1 (2019): 91. doi:10.32473/jpic.v3.i1.p91.
- Taylor, Nik, and Richard Twine. *The Rise of Critical Animal Studies: From the Margins to the Centre*. Routledge advances in sociology 125. London, New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2014.
- Tilly, Charles, Ernesto Castañeda, and Lesley J. Wood. *Social Movements, 1768-2018*. 4th. ed. New York, NY: Routledge, 2020.
- Tratschin, Luca. *Protest Und Selbstbeschreibung: Selbstbezüglichkeit Und Umweltverhältnisse Sozialer Bewegungen*. Bielefeld, Deutschland: Transcript, 2016.
- Tufekci, Zeynep, and Christopher Wilson. "Social Media and the Decision to Participate in Political Protest: Observations from Tahrir Square." *Journal of Communication* 62, no. 2 (2012): 363–79. doi:10.1111/j.1460-2466.2012.01629.x.
- van Laer, Jeroen, and Peter van Aelst. "Internet and Social Movement Action Repertoires: Opportunities and Limitations." *Information, Communication & Society* 13, no. 8 (2010): 1146–71; *Information, Communication & Society*, 13(8), 1146-1171. doi:10.1080/13691181003628307.
- van Stekelenburg, Jacquelin. "The Political Psychology of Protest." *European Psychologist* 18, no. 4 (2013): 224–34. doi:10.1027/1016-9040/a000156.
- van Zomeren, Martijn. "Four Core Social-Psychological Motivations to Undertake Collective Action." *Social and Personality Psychology Compass* 7, no. 6 (2013): 378–88; *Social and Personality Psychology Compass*, 7(6), 378-388. doi:10.1111/SPC3.12031.
- Zeitsoff, Thomas. "How Social Media Is Changing Conflict." *Journal of Conflict Resolution* 61, no. 9 (2017): 1970–91. doi:10.1177/0022002717721392.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

	Υποστηριζόμενα από το Διαδίκτυο (Internet unterstützte)	Βασισμένα στο Διαδίκτυο (Internet basierte)
Υψηλός βαθμός δυσκολίας	<p>Πράξεις βίας / Καταστροφή περιουσίας</p> <p>Sit-in κατάληψη</p> <p>Σε διεθνές επίπεδο Διαδηλώσεις/ Συναντήσεις</p>	<p>Hactivism</p> <p>Culture jamming</p> <p>Website διαμαρτυρίας / Εναλλακτικά μέσα</p>
Χαμηλός βαθμός δυσκολίας	<p>Νόμιμες Διαδηλώσεις</p> <p>Καταναλωτική Συμπεριφορά</p> <p>Δωρεές χρημάτων</p>	<p>βομβαρδισμός με E-Mail/ Εικονικό (Virtuelles) Sit-In</p> <p>Online συλλογή υπογραφών</p>

Εικόνα 1.

Τυπολογία των δυνατοτήτων για ενέργειες διαμαρτυρίας με τη βοήθεια ψηφιακών μέσων.

Πηγή: van Laer, J., & van Aelst, P. (2010). Internet and social movement action repertoires: Opportunities and limitations. *Information, Communication & Society*, 13(8), 1146–1171.

doi:10.1080/13691181003628307